

A/246

62 lk

PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FOND K 44617

11. juuni kell 14.00

TALLINNA PEDAGOOGIKA ÜLIKOOL

PEDAGOOGIKA TEADUSKOND

Algõpetuse kateeder

Sissejuhatus

1. Hummuli kool õppeaastail 1919/20-1925/24

2. Hummuli 6-kläalgkool

Üldkokkuvõte

Lisad 1-11

Kasutatud all MARIKA JANDURIIT

Resümee

HUMMULI KOOLI AJALUGU
AASTAIL 1919-1940

Lõputöö

Juhendaja: vanemõpetaja
Aino Kits

Tallinn
1992

SISSEJUHATUS

SISUKORD

Käesoleva uurimistöö ülesandeks on anda ülevaade Hummu-
li koolist Eesti Vabariigis aastail 1919-1940. Uurimistööks

Lk.

vajalikku materjali on saanud Hugo Kõomäe mälestustest,

Sissejuhatus	3
1. Hummuli kool õppeaastail 1919/20-1923/24	4
2. Hummuli 6-klälgkool	14
Üldkokkuvõte	47
Lisad 1-11	49
Kasutatud allikad ja kirjandus	60
Resümee	61

koolelu küsimusi laiemalt.

Töö ülesandeks on anda ülevaade õpilaskonnast, pedagoogi-
lisest kaadrist, õppetööst, klassivälisest tööst ja majandus-
küsimustest õppeaastate lõikes.

Hummuli kooli ajalugu on uuritud juba varasematelgi aas-
tatel. On olnud raskusi asutamisaasta leidmisega. Nüüd on jäänud selleks aastaks 1767 ja peetud kooli 220. aastapäeva.

Antud töö koostamisel on palju kasutatud endise kooli-
juhataja Hugo Kõomäe mälestusi, millised hoitakse kooli ko-
duloomuuseumis. Fotokoopiad on tehtud Hugo Kõomäelt saadud
fotode järgi.

S I S S E J U H A T U S

Käesoleva uurimistöö ülesandeks on anda ülevaade Hummulii koolist Eesti Vabariigis aastail 1919-1940. Uurimistööks vajalikku materjali on saanud Hugo Kõomäe mälestustest, Eesti Riiklikust Arhiivist, seadusandlikest allikatest ja uurimistemaatikaga seostuvast kirjandusest. Olemasolev allikaline baas võimaldab anda ülevaate põhjalikumalt koolielust aastatel 1922-1935. Ülejäänud aastate kohta on materjali vähem. Täielikult puudub materjal 1921/22 ja 1936/37. õppeaastate kohta. Sellele vaatamata on võimalik kajastada Hummulii kooli ajalugu ja ühtlasi mõningaid Eesti Vabariigi aegse koolielu küsimusi laiemalt.

Töö ülesandeks on anda ülevaade õpilaskonnast, pedagoogilisest kaadrist, õppetööst, klassivälisest tööst ja majandusküsimustest õppeaastate lõikes.

Hummuli kooli ajalugu on uuritud juba varasematelgi aastatel. On olnud raskusi asutamisaasta leidmisega. Nüüd on jäänud selleks aastaks 1767 ja peetud kooli 220. aastapäeva.

Antud töö koostamisel on palju kasutatud endise koolijuhataja Hugo Kõomäe mälestusi, millised hoitakse kooli koduloomuuseumis. Fotokoopiad on tehtud Hugo Kõomäelt saadud fotode järgi.

III

Kokku

32

35

Õpilaste vanus klassis oli küllaltki erinev. Nagu järgnevast tabelist nähtub, oli I klassis 9 ja 10-aastaste laste kõrval isegi 12 ja 13-aastast õpilast.

¹ Koostatud EBA, f. 3171, nim. 1, s. 882, leht 11, 12 andmete alusel.

Vanus	9a	10 a	11 a	12 a	13 a	14 a	Kokku
	P T	P T	P T	P T	P T	P T	P T
I	6 8	6 4	4 7	1 3	1		17 25
II	1.H U M M U L I	2 K O O L	Õ P P E A A S T A I L O				7
III	1 9 1 9/2 0	- 1 9 2 3/ 2 4			2 1	5 3	

1919/20 õppeaasta algas 20.oktoobril ja lõppes 22.mail. Talvine koolivaheag kestis 18.detsembrist 7.jaanuarini. See- ga said õpilased puhata ligi kolm nädalat. Õppepäevi oli I poolaastal viiskümmend kaks ja II poolaastal sada. Kooli ju- hatajaks oli õpetaja Jaan Martin, kes oli sündinud 17.märtsil 1885.aastal. Hummuli kooli õpetajaks oli ta alates 1917.aas- tast. Jaan Martin oskas õpetada nii eesti kui ka vene keeles. Võõrkeeleks koolis oli vene keel. Ta andis kõiki aineid II ja III klassis. Kokku oli tal 1919/20 õppeaastal kolmkümmend tun- di. Omas õpetajana IV järku.

Kooli õpetajaks oli Soe kõrtsipidaja tütar Elsbeth Vahi, kes oli sündinud 7.veebruaril 1890.aastal. Õpetajana töötas ta esimest aastat. Omas õpetajana V järku. Oskas samuti õpetada nii eesti kui ka vene keeles. Ta andis kõiki tunde I klassis. Kokku oli tal kakskümmend kuus tundi. Õpilasi oli koolis 67, klasside kaupa jaotusid nad järgnevalt:

Klassid	Poisse	Tüdrukuid
I	17	25
II	10	7
III	5	3
Kokku	32	35

Õpilaste vanus klassis oli küllaltki erinev. Nagu järgnevast tabelist nähtub, oli I klassis 9 ja 10-aastaste laste korval isegi 12 ja 13-aastasi õpilasi.

¹ Koostatud ERA, f.3171, nim.1, s.882, leht 11, 12 andmete alusel.

² ERA, f.3171, nim.1, s.882, leht 11.

xverst- andine vene piktsühik, -1,067 km

Vanus	9a		10 a		11 a		12 a		13 a		14 a		Kokku	
	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T
I	6	8	6	4	4	7	1	5	1				17	25
II	1		2	1	3	1	2	2	2	2			10	7
III					3	1	1		2	1			5	3
													32	35

Õpilaste koolist puudumisi esines tihti. Õppeaasta jooksul puuduti kokku 1664 tundi, nendest haiguse pärast 668 tundi ja teadmata põhjustel 996 tundi. (vaata tabel 1) Kooli hoolekogu luges põhjusega puudumiseks vaid haiguse pärast puudumised. Põhjuseta puudunud päevade eest pidid vanemad trahvi maksma. Õppeaasta jooksul määrati trahvi 51-le koguses umbes 1356 marka. Trahvi maksid ära 50 isikut kogusummas 1330 marka, trahv jäi maksmata ühel isikul kogusummas 26 marka. Kooli hoolekoguusse kuulus kolm liiget, need olid:¹

Nikolai Tank -vanus 48(algharidusega)

Peeter Landsmann- -vanus 40(hariduseta)

Manglus Laul -vanus 50(hariduseta)

Hoolekogu koosolekuid peeti õppeaasta jooksul kaks: 26. mail ja 10. juunil.

Hummuli koolis käis lapsi lähemalt ja kaugemalt. Lähemalt kui ühe versta⁺ käis 38 õpilast, ühe versta kauguselt käis 7 õpilast, kahe versta kauguselt käis samuti 7 õpilast, kolme versta kauguselt käis 4 õpilast, kaugemalt kui kolm versta käis 11 õpilast. Kõige kaugem laps elas koolist 8 versta eemal.²

Kool asus 1908. aastal⁵ puust ahjuküttega majas. Klassiruumide oli kaks. Klassiruumid olid jahedad. Hämäral ajal töötati petrooleumilambi valgel. Koolimajas asus ka koolijuhataja kahetoaline korter.

Sel õppeaastal oli koolil suur puudus õpperaamatutest ja õpikutest.

¹ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 882, leht 11.

² ERA, f. 3171, nim. 1, s. 882, leht 11.

xverst- endine vene pikkusühik, =1,067 km

Tabel 1¹Koolist puudunud päevade arv:¹

Klass	okt.		nov.		dets.		jaan.		veebr.		marts		aprill		mai		kokku	
	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T
I	20	23	6	9	1	8	13	18	35	53	24	54	48	131	146	252	293	548
II			13	4	7	11	10	18	60	38	31	29	86	48	189	136	396	284
III					1		4		8	10	14	4	9	6	71	16	107	36
																	796	868

¹ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 822, lk. 11.

1 1920/21 õppeaastat alustasid Eesti algkoolid tööd alljärgneva tunnikava kohaselt.

Haridusministeeriumi määrus algkoolide tunnikava kohta.¹
4.september 1920 lida isikuid, kes on lõpetanud õpetajate seminari kursuse.

Klass	I	II	III	IV	V	VI
Kodulugu	4	4	4	-	-	-
Emakeel	6	6	6	5	4	4
Laulmine	2	2	2	2	2	2
Võimlemine	2	2	2	2	2	2
Tööõpetus	2	2	2	2	2	2
Matemaatika	5	5	6	5	5	5
Loodusõpetus	-	-	-	4	5	6
Geograafia	-	-	-	2	3	2
Ajalugu	-	-	-	2	2	2
Uhiskonnaõpetus	-	-	-	-	-	1
1.võõrkeel	-	-	4	4	4	4
2.võõrkeel	-	-	-	-	3	3
Joonistamine	2	2	2	2	2	2
	23	23	28	30	34	35

1920.aasta sügisel kehtestati avalike algkoolide seadus.² Kuna sobivate kooliruumide ja õpetajate puuduse tõttu ei olnud 6-klassilist koolikohustust kohe võimalik sisse seada, pidi selle elluviimine sündima järk-järgult. Lõplikuks tähtaajaks määrati 1930.aasta, selle ajani pidi kehtima 4-klassiline koolikohustus 8.-15.eluaastani. 5. ja 6.klassid algkoolide juures võisid seni töötada mittekohustuslikena.²

¹ Riigi Teataja nr.145/146, 15.sept.1920.

² Elango, O. Hariduspoliitika ja õpetajaskond kodanlikus Eestis. lk.43.

Antik, N. Eesti raamatute üldnimekiri. Tartu, 1931.

Kohalik maa-ja linnavalitsus võis koolikohustuse algust ühe aasta vorra edasi lükata. Koolikohustus kestis kuni kursuse lõpetamiseni või mittelõpetamise korral kuni 16.a. vanuseni. Algkooli kursuse pikkus^{oli} kuus õppeaastat. Algkooliõpetajateks võis valida isikuid, kes on lõpetanud õpetajate seminari kursuse.

Õpikute väljaandmise ja kirjastamiskusimuse lahendamiseks oli moodustatud Eesti Vabariigi Haridusministeeriumis õppe- raamatute komisjon, mille juhiks oli riigikoolinõunik ja haridusministri abi F.V. Mikkelsaar.¹

Juba 1919 olid ilmunud mõned õpikud. A. Weidermanni "Eluta loodus", E. Petersoni "Algharjutused eesti keele õigekirjutuse ja kirjaseadmise õpetamiseks". 1920/21 õppeaastal ilmusid õpikud peaaegu kõikides õppeainetes. Üheks õpikute põhiautoriks oli Mihkel Kampmann. Kampmanni sulest ilmusid aabits, eesti keele lugemik ja ajaloo õpik. Aabits ja lugemikud ilmusid ka Ernst Petersonilt ja Mats Tõnissonilt. Ajaloo õpiku koostas ise Jaan Sitska ja Johann Jürgens. Eesti keele grammatika õpikute koostamist alustas Friedrich Puusepp. Uue õppeaine koduloo õpiku tõlkis Gilde Michelson. Maateaduse autoriteks olid H. Turp, J. Jürgens, M. Kampmann ja J. Kents. Matemaatika õpikute autorid olid August Maramaa, Karl Veski, Jüri Grünthal.²

	P	T	P	T	P	T
I	13	21	9	13	70%	62%
II	9	18	9	14	100%	78%
III	7	3	7	3	100%	100%
IV	5	4	5	4	100%	100%

Tabelist nähtub, et õppealad olid parem III ja IV klassis. Kõige suuremad raskused õppealadega olid I klassis.

¹ Kits, A., Elango, A. F.V. Mikkelsaare osa Eesti rahvusliku kooli kujundamisel, Haridus, 1991, nr. 4, lk. 53.

² Antik, R. Eesti raamatute üldnimestik. Tartu, 1931.

1920/1921. õppeaasta algas 11. oktoobril ja lõppes 14. mail. Talvine koolivaheaeg kestis 21. detsembrist 11. jaanuarini. Õppepäevi oli I poolaastal 62 ja II poolaastal 98.¹ Kooli pedagoogiline kaader oli endine (Jaan Martin ja abikooliõpetajaks Elsbeth Vahi). Tänu 1920. aasta Haridusministeeriumi määrusele oli Hummuli kool muutunud 4-klassiliseks. Õpilaste arv oli seetõttu mõnevõrra suurenenud.² Õpilasi oli nüüd koolis 82, klasside kaupa jaotusid nad alljärgnevalt:

Klass	Poisse	Tüdrukuid
I	13	21
II	9	19
III	7	4
IV	5	4
Kokku	34	48

Õppeaasta aruannetes olid ka andmed õppeedukuse kohta.³ Õppeedukuse % õppeaasta lõpul:

Klass	Õpilasi o/a		Nendest lõpetas		%	
	algul		klassi			
	P	T	P	T	P	T
I	13	21	9	13	70%	62%
II	9	18	9	14	100%	78%
III	7	3	7	3	100%	100%
IV	5	4	5	4	100%	100%
Kokku	34	48	31	47		

Tabelist nähtub, et õppeedukus oli parem III ja IV klassis. Kõige suuremad raskused õppeedukusega olid I klassis.

Põhiliselt olid Hummuli koolis käivad õpilased pärit talupidajate, põlvkonnade ja põlvkondade peredest.

Majanduslikult oli kool haridusvõimekuses seisukorras, korralikult mõeldi koolil peaaegu kõik. Tuli kasutada olemasolevaid kolme-nelja istmega laudu, mis olid naeltega siid-sealt

¹ ERA, f. 3174, nim. 1, s. 827, lk. 82.

² Samas. lk. 81.

³ Samas. lk. 81.

Kooli käisid üle vaatamas koolinõunik Roots-27.jaanuaril, kooli arst Bergmann-7.märtsil ja koolinõunik Kõiv-30.aprillil.

Õppetöö peatati koolis kahel korral: 27.septembrist kuni 11.oktoobrini kooliruumide parandamise pärast, 7.jaanuarist kuni 11.jaanuarini küttepuude puudusel.

Sel õppeaastal asus koolimajja elama kateine õpetaja. Mõningal määral paranes kooli varustatus õppevahenditega, saadi juurde õppevahendeid koduloos ja maateaduses.

Õppeaasta lõpul 11.mail toimus ekskursioon Barclay de Tolly ajaloolisse kabelisse. Osa võttis 34 õpilast.¹

1922/1923. õppeaasta algas 18.septembril ja lõppes 1.juunil. Õppepäevi oli aasta jooksul 196, seega rohkem kui eelnevatel õppeaastatel.

Seoses õpetaja Elsbeth Vahi abiellumisega asus 1.septembril 1922.aastal Hummuli kooli tööülesandeid täitma Hugo Kõomägi. (vaata lisa nr.1) Kooli juhatajaks jäi esialgu Jaan Martin. Kooliteenijat ei olnud.

Õpilaste arv 1922/23.õppeaastal:²

Klassid	Poisse	Tüdrukuid
I	8	18
II	13	11
III	9	9
IV	7	9
Kokku	37	47

Põhiliselt olid Hummuli koolis käivad õpilased pärit talupidajate, popsniike või põllutööliste peredest.

Majanduslikult oli kool haletsusväärises seisukorras. Korralikku mööblit koolil peaaegu polnudki. Tuli kasutada olemasolevaid kolme-nelja istmega laudu, mis olid naeltega siit-sealt

¹ ERA, f.3171, nim.1, s.827, lk.82.

² ERA, 3171, nim.1, s.878, lk.28.

kinni seotud ja kuidagi kasutamiskõlblikeks muudetud. Kooli ruumid olid sünged ja hämarad. Aknad olid väikeste ruutudega, millel puudusid isegi õhuaknad. Klasse polnud võimalik tuulutada. Klassitahvleid oli kaks: üks oli 0,5 m² ja teine 1,5 m² suurune. Tahvlid olid vanad ja lagunened. Maakaarte polnud. Puudusid paljud õppevahendid ja raamatukogu. Inventariraamatusse oli sisse kantud 25 nimetust, kaasa arvatud nn "koolimööbel". Õpilastele oli jalutusruumiks kooli köök, see oli ainus ruum, kuhu võis klassidest vaheajaks välja minna. Õpilaste pealisriided olid riideruumi puudumisel klassis varnas. Joo- ginõuks oli plekkpang veekruusiga.

Vallavanem Hendrik Pritsman-jõukas Ama talu peremees-andis koolijuhatajale valla poolt 20 naela petrooleumi aastasiks valgustuseks, öeldes seejuures: "Kriite osta ise." Ka küte puudus tihti ja lapsed töid puuhalge kodust.¹

Üldiseks õppe-kasvatustöö parandamiseks tuli midagi ette võtta. Hakati looma kooli teatavat aktiivi, alustati lastevanematest. Küllastati lastevanemaid, koodi rohkem sidemeid kodudega, korraldati lastevanemate koosolekuid, kus esineti ettekannetega kasvatuslikel teemadel.

Vähesel määral suudeti täiendada kooli varusid ka õppevahendite näol. Muretseti juurde õpetajate raamatukogule 7 raamatut, eesti keele tunni jaoks liikuv aabits, võimlemistunni jaoks võimlemislipuke, matemaatika tunni jaoks sirkel ja kolmnurk, maateaduse tunni jaoks 5 uut raamatut.²

Võõrkeeltest õpetati nüüd saksa keelt. Kõrvalainetena õpetati kaheksale lapsele muusikat. Õppetööd väljaspool klassi polnud, v.a. 4 tundi aiatööd. Elavnes kooliväline töö. Viidi läbi neli ekskursiooni. Kaks ekskursiooni toimus 20. aprillil, eraldi I-II klassile ja III-IV klassile. Järgmised kaks ekskursiooni toimusid 14. mail. (eraldi I-II klassile ja III-IV klassile). Ringe koolis ei olnud. Korraldati kaks koolipidu, et koguda raha keelpillide ostmiseks.³

Kui koha peal asutati rahvaraamatukogu selts, valiti seltsi raamatukogu hoidjaks Hugo Kõomägi. Ühiskondliku ülesandena

¹ Kõomägi, H. Mälestused. lk. 3.

² ERA, f. 3171, nim. 1, s. 878, lk. 29.

³ Samas. lk. 29.

jaotas ta noortele raamatuid ja saavutas nendega niimoodi tihedama kontakti. Ta tõmbas noori kaasa kultuurilisele tööle ja sidus neid kooliga. (Seda ülesannet täitis Hugo Kõomägi kuni Hummulist lahkumiseni 1.02.1935)¹

Õpetajate palgad maksid kinni riik (48528 marka) ja Valga Maakonna Koolivalitsus (55002 marka). Majanduskulud kandis Hummuli vald. Vald toetas kooli õppevahendite muretsemisel, inventari muretsemisel ja paljudel muudel põhjustel.²

Kevadel tuli kooli revideerima Valgamaa haridusosakonna koolinõunik August Kõiv, kes konstateeris juba mõningaid positiivseid nähteid koolis ja avaldas tunnustust Hugo Kõomäele. 1923. aasta suvel siirdus Hugo Kõomägi Tallinnasse laulu- ja muusikaõpetajate suvekursustele koorijuhtimise ja pillimängu alal.

Vahepeal laiendati Valga maavalitsuse poolt koolivõrku ja otsustati ka Hummuli kooli juurde avada 5. klass. See toimus 1. septembril 1923. aastal. Ka üks õpetaja koht tuli juurde.³

1923 / 1924. õppeaastal oli kooli juhatajaks Hugo Kõomägi. Õpetajateks olid Jaan Martin ja Selma Summer. 4. klassi lõpetajatel ei olnud enam vajadust mujale õppima minna. Uus vajaminev klassiruum saadi sel teel, et seina III ja IV klassi ruum jaotati laudseinaga pooleks ja klassiruum oligi käes. (põhiplaanis lisa nr. 2 näidatud) Kahjuks jäid küll nii III-IV kui ka V klass läbikäidavateks. Ühest ruumist teise minek tunni ajal segas õppetööd, kuid sellist liikumist ruumist ruumi kasutati vaid tõsise vajaduse korral. Halvem oli aga see asjaolu, et vahesein oli tehtud õhukestest toorettest laudadest, mis peagi kuivasid ja jätsid vaheseina suured praod. Õhukese vaheseina tõttu oli kõik, mis kõrvalruumis toimus, kuulda ja segas tunni käiku.

Seoses V klassi avamisega ja noore õpetaja juurdetulekuga asus kooli õusuteele. Tänu sellele töid mitmed vanemad oma lapsed Ala ja Patküla algkoolist ära.⁴

Õpilaste arv klasside kaupa:

Klass	Poisse	Tüdrukuid
I	19	32
II	11	20
III	17	19
IV	7	10
V	7	4
Kokku	61	85

¹ Kõomägi, H. Mälestused. lk. 5.

² ERA, f. 3171, nim. 1, s. 878, lk. 30.

³ Kõomägi, H. Mälestused. lk. 6.

⁴ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 878, lk. 62.

Esimesse klassi astujate lugemise ja kirjutamise oskus oli üldiselt kehv. Õpilasi, kes oskasid kooli tulles lugeda, oli seitse. Õpilasi, kes oskasid kooli tulles kirjutada, oli neli.¹

Õpetaja Selma Summer osutus väga tubliks töötajaks, kes oli suureks abiks koolitöös ja kaasaaitajaks seltskondlikus tegevuses. Tema kohta ütles koolinounik A. Kõiv: "Ta ei ole ainult õpetaja, vaid ka kunstnik."

Vallavanem P. Schütz osutas koolile kõikvõimalikku abi. Koolile telliti 20 uut koolipinki, mis võimaldas lapsi kahekaupa istuma panna (endise 3-4 asemel). Juurde muretseti ka kaks uut klassitahvlit, telliti uusi maakaarte ja pilte.

Koolitööd oli juba parem teha. Kuid õpilaste kooliskäimine oli siiski veel korratu-tihti jäeti päevi vahele kergel käel. Selle ärahoidmiseks korraldati lastevanemate koosolekuid, peeti loenguid õppe-kasvatustlikel teemadel.

Omajagu tegu oli usuvendadega, kes ei lasknud oma lapsi laupäeviti kooli. Need lapsed ei tohtinud käia ka kooli laulukooris ega osa võtta ühestki kooli isetegevuslikust üritusest.

Koolimaja oli koduks ka Rahvaraamatukogu Seltsile. Seltsi juurde asutati segakoor ja Hugo Kõomäe juhtimisel ka näitetrupp. Näiteringis lavastati Mait Metsanurga "Vagade elu". (vaata lisa 3)

1924. aasta kevadel abiellus Hugo Koomägi õpetaja Selma Summeriga. Sama aasta 20. mail läks Hugo Kõomägi 4 kuuks sõjaväe õppustele. Selle aja sees täitis koolijuhataja kohuseid õpetaja Selma Kõomägi (endine Summer). Peale 5. klassi avamist tekkis vajadus ka 6. klassi järele.²

200 toimus viie klassikomplekti ja viie õpetajaga. 5. ja 6. kl. oli liitklass. Põhiliselt olid kooli astujad lapsed tulnud kodunt, vahel olid ka lapsed, kes olid tulnud muusuli kooli mõnest teisest koolist või lasteasutusest. Koolikohustustlikest lastest jäi 1924/25. õppeaastal kõrvale 19. Neist kolm olid poisid ja ülejäänud tüdrukud. Koolist kõrvale jätmine põhjasteks olid: teenistusse pärast 5. last, haiguse pärast

¹ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 878, lk. 62.

² Kõomägi, H. Mälestused. lk. 8.

³ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 897, lk. 37.

2. HUMMULI

6. KL. ALGKOOL

1924/1925. õppeaasta algas 1. oktoobril ja lõppes 1. aprillil. Õppepäevi oli õppeaasta jooksul kokku 180.¹

Kooli juhatajaks oli õpetaja Hugo Kõomägi. Õpetajatena töötasid koolis veel Jaan Martin ja Selma Kõomägi. Uute õpetajatena asusid tööle vallavolikogu poolt valitud Helene Jõgi ja Valgamaa hariduskoondise poolt saadetud Selma Madison. (vaata lisa 4) Viimased kaks olid ilma erihariduseta õpetajad.

6. klassi avamisega kasvas õpilaste arv koolis. Kuna 3. ja 4. klass osutusid liitklassina liiga suureks, siis tekkis vajadus uue klassiruumi järele. Otsimise peale leiti üle tänava asuvast kaupmees M. Raudsepa majast tühi tuba. See remonditi ja saadigi uus klassiruum.²

Õpilaste arv 1924/25. õppeaasta algul: (vaata lisa 5)³

Klassid	Poisid	Tüdrukuid
I	22	17
II	21	32
III	12	14
IV	22	9
V	6	5
VI	6	6
Kokku	89	83

Töö toimus viie klassikomplekti ja viie õpetajaga. 5. ja 6. kl. oli liitklass. Põhiliselt olid kooli astujad lapsed tulnud kodunt, vähesel määral oli ka lapsi, kes olid tulnud Hummuli kooli mõnest teisest koolist või lasteasutusest. Koolikohustuslikest lastest jäi 1924/25. õppeaastal kõrvale 19. Neist kolm olid poisid ja ülejäänud tüdrukud. Koolist kõrvale jäämise põhjusteks olid: teenistuse pärast 5 last, haiguse pärast

¹ ERA, f. 3171, nim. s. 897, lk. 37.

² Kõomägi, H. Mälestused. lk. 9.

³ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 897, lk. 37.

6 last, vaesuse pärast 4 last, vanemate keelu pärast üks laps ja muudel põhjustel 3 last. Esimesse klassi astujate keskmine vanus oli 8-10 aastat. 8-aastasi lapsi astus esimesse klassi 9, 9-aastasi lapsi 11 ja 10-aastasi 8.¹

Enne õppeaasta lõppu jäid koolist kõrvale paljud lapsed.² Põhjusteks: teenistuse pärast - 29 last

haiguse pärast - 8 last

vaesuse pärast - 2 last

vanemate keelu pärast - 1 laps

üleminek teise kooli - 3 last

vanemate elukoha muutuse pärast - 5 last

Andmed 1924/25. õppeaastal lõpetanute õppetulemuste kohta (vaata tabel 2). Nagu tabelist nähtub, õppisid tüdrukud hoolsamini kui poisid. Tüdrukutest lõpetas klassi 89%, poistest 68%. Õppeedukuse % oli kõige madalam 3. ja 4. klassi poistel. Raskusi valmistasid emakeel ja matemaatika.

Internaadiga oli koolis palju probleeme. Paljud lapsed käisid kooli 7-9 km kauguselt (Nohujärve, Aitsra ja Ala külad).

Õpilaste kodude kaugus koolist:³

koolist 1-2 km kaugusel elas 45 last

koolist 3-3 km kaugusel elas 21 last

koolist 3-5 km kaugusel elas 40 last

koolist 5-8 km kaugusel elas 17 last

koolist 8-12 km kaugusel elas 4 last

Tuli leida ööbimisvoimalus kõigile lastele, kes seda vajasisid. Küsimus lahendati nii, et koolijuhataja ruum ja 2 väikest tuba koolimaja põhjapoolisel küljel said lastele, õpetajatele üüriti korterid aga väljastpoolt kooli. Õpilased kasutasid oma voodideid ja pesu, tootlustamiseks oli igauhel kodunt kaasa toodud leivakott. Voodid olid internaadi ruumides nii koos, et oma voodisse sai ainult üle teiste voodite ränides. Õpilastel oli võimalus saada kooli poolt kuuma teed ja soojendada kooli köögis kodunt kaasatoodud toitu.

Kehvematele õpilastele jagati igal aastal haridusosakonna poolt määratud vähene toetussumma, millest jätkus ainult õppetarvete muretsemiseks. Ainult üksikutel juhtudel anti natuke

¹ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 897, lk. 39.

² Samas. lk. 39.

³ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 897, lk. 38.

Tabel 2¹

Klass	Õpilaste arv õ/a lõpul		Õpilaste arv, kes lõpetasid klassi		Õpilased, kes jäid klassi- kursust kordama		Järeleksam		Ei jõudnud edasi järgmistes õppeainetes						
	P	T	P	T	P	T	P	T	Kodulugu	Emakeel	Matemaatika	Maateadus	Ajalugu	Võõrkeel	Muud ained
I	20	17	17	16	3	1									
II	19	32	14	25	5	7									
III	12	14	6	11	6	3									
IV	22	9	12	7	7		3	2							
V	5	4	3	4	1		1								
VI	6	6	5	4	1	1		1							
Kokku	84	82	57	67	23	12	4	3	1	41	35	5	1	19	57

¹ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 897, lk. 38.

rohkem raha. See raha anti allkirja vastu riietusesemete või jalanõude ostmiseks. Toetussumma jaotamine toimus kooli hooletukogu kaudu. Koolikogusse kuulusid kaks lastevanemate esindajat, kes valiti õppeaasta alguses, lastevanemate koosolekul, üks valla esindaja ja kaks kooli esindajat, kellest üks oli kooli juhataja.¹ Hooletukogu ülesanded olid alljärgnevad:²

- 1) toetussummade jaotamine
- 2) järelevalve pideva kooliskäimise üle ja vajduse korral pidevalt puuduvate laste vanemate rahatrahvide määramine põhjuseta puudumise korral
- 3) kooli eelarve koostamine, selle esitamine valla volikogule
- 4) kooli remondivajaduste kindlakstegemine ja esitamine valla volikogule
- 5) kooli vajduste igakülgne arutamine ja ettepanekute tegemine
- 6) uute õpetajate soovitamine valla volikogule.

Vald toetas kooli õppevahendite muretsemisel, inventari muretsemisel, ruumide remontimisel, valgustuse (petrooleumi) muretsemisel ja paljus muus.

Töö hakkas koolis laabuma õpetuslik-kasvatuslikus osas päris korrapäraselt. Raskusi valmistas vaid ruumipuudus. Õpilased olid kitsastesse ruumidesse kiilunud nii tihedalt, et vahetundide ajal saadi ainult püsti seista-jalutamiseks ruumi polnud.

Kooli jõulupuu ja ka muud peod toimusid 3. ja 4. klassi ruumides. Vaheseina kõrvaldamisega saadi suurem ruum. Ise ehitati ka väike lava.

Ekskursioone sel õppeaastal ei toimunud.

Kuna koolimaja täitis ka rahvamaja aset, siis toimusid Rahvaraamatukogu Seltsi avalikud esinemised, lauluharjutused, näidendiproovid ja peod samas ruumis. Kooli juures töötas ka karskusring (vaata lisa 6). Kevad-talvel kooli revideerima tulnud kooli nõunik A. Kõiv andis koolile juba tunnustava hinnangu.³

¹ Kõomägi, H. Mälestused. lk. 9.

² Kõomägi, H. Mälestused. lk. 10.

³ Kõomägi, H. Mälestused. lk. 11.

Õpilasi oli koolis olemasolevate kooliruumide jaoks liiga 1925/1926. õppeaastal toimusid õpetajate osas mõningad muudatused. Kuna seni õpetajatena töötanud Helene Jõgil ja Selma Madissonil puudus õpetaja kutse, valis vallavolikogu kaks uut õpetajat - Leida Piigi ja Amalie Nõgese. Leida Piigi oli lõpetanud Tartu Õpetajate Seminari. Ta oli silmapaistvalt edukas eesti ja saksa keele õpetaja. Amalie Nõgesel oli Rakvere Pedagoogilise kooli haridus, ta paistis silma hea tütarlaste käsitöö õpetajana.¹ Jaan Martin oskas hästi õpetada poiste tööõpetust, usuõpetust ja geograafiat.

Hummuli kooli õpilaste arv 1925/26. õppeaastal:²

Klass	Tüdrukuid	Poisse
I	11	13
II	23	27
III	27	20
IV	12	14
V	4	9
VI	2	4
Kokku	79	87

Õpilaste arv koolis oli 166. Lapsi, kes pidid koolis käima, oli Hummuli piirkonnas aga 176. Seega ei ilmunud koolikohustuslikest lastest kooli 10.1. klassi astunud kahekümne neljast oskas lugeda 9 ja kirjutada 8 last.³

25. oktoobril 1925. aastal suri Selma Koomägi. Kool kaotas tema näol tubli õpetaja. Haridusosakonna poolt saadeti kohale tagavaraõpetaja.

Hugo Kõomäele jäi peale abikaasa surma kasvatada kahekümne laps ja samal ajal edasi viia koolielu. Tuli juhtida kooli, õpetada oma aineid - matemaatikat vanemates klassides, loodusõpetust ja laulmist kõikides klassides. Lisaks sellele oli Hugo Kõomäe juhtida veel lastekoor, segakoor, näitering ja raamatukogu.

¹ Kõomägi, H. Mälestused. lk. 11.

² ERA, f. 3171, nim. 1, s. 923, lk. 57.

³ Samas. lk. 52.

Õpilasi oli koolis olemasolevate kooliruumide jaoks liiga palju, ruumid olid väga kitsad. Üks klass oli koguni väljaspool koolimaja. Ka õpetajate korterid asusid koolimajas eemal. Sellisest olukorrast oli vaja leida väljapääs. Küsimus võeti üles kooli hoolekogus ja lastevanemate koosolekul. Motiveeriti vastavad otsused ja tehti ettepanekud uue koolimaja ehitamiseks. Need otsused saadeti Hummuli vallavalitsusele ja Valgamaa haridusosakonnale. Haridusosakonna juhataja Aleksander Uibo ja koolinõunik August Kõiv toetasid uue koolimaja ehitamise ettepanekut ja lubasid omalt poolt igakülgset kaasabi osutada. Uute kooliruumide vajalikkust konstateeris ka jaoskonnaarst dr. Tonis Bergmann. (Tuli ette juhuseid, et nõrgema tervisega lapsed minestasid tunni ajal).¹

Vallavolikogu enamus asus aga uue koolimaja ehitamise suhtes eitaval seisukohal. Otsustati ära kasutada lähenevad vallavolikogu valimised. Lastevanemate soovitusel kandideeris Hugo Kõomägi vallavolikogu liikmeks. See tal ka õnnestus. Nüüd avanes võimalus astuda tõhusamaid samme koolielu parandamiseks, kooli eelarve suurendamiseks, kehvematele õpilastele toetuse nõutamiseks, koolile kütte muretsemiseks, kooli remondi teostamiseks ja ka võimalike sammude astumiseks uue koolimaja ehitamisel.²

Kooli ümber koondati kõik lapsevanemad ja edumeelsemad noore inimesed. Tähistati tähtpäevi. Maikuu teisel pühapäeval peeti emadepäeva. Selleks päevaks oli valmistatud eeskava-koorilaulud, rahvatantsud, deklamatsioonid, lühinäidend, võimlemisettekanded jm. Samas oli korraldatud õpilaste käsitööde ja joonistuste näitus. Välja olid pandud ka korralikumad vihikud. Kõrvalklassis oli õppevahendite ja katseriistade näitus. Õpetajad demonstreerisid neid ja andsid seletusi nende kasutamise kohta.

Aastas korraldati kaks koolipidu: jõulupidu ja kevadpidu. Need peod olid tasulise sissepääsuga ja andsid koolile rahalist sissetulekut. See raha oli hoolekogu käsutuses ja seda kasutati kooli huvides.³

1 Kõomägi, H. Mälestused. lk. 12.

2 Samas. lk. 13.

3 Samas. lk. 14.

Põhjused, miks osa lapsi jäi õpetuseta:
Koolis polnud sel ajal ühtegi muusikariista. Kooli eelarvesse võeti klaveri muretsemine ja nõuti valla poolt selleks 500 marka, kuid vald keeldus sellest põhjendusega, et enne koolimaja, siis klaver. Kooli poolt kogutud raha ja osalt ka valla summadega sai hiljem ostetud harmoonium.¹

1926/1927. õppeaasta. Kuna Ala algkoolis oli õpilaste arv äärmiselt väikeseks jäänud, suleti Ala kool ja õpilased toodi 1926/27. õppeaastal üle Hummuli kooli. Õpilaste arv oli nüüd nii suur, et liitklassi polnud enam võimalik avada. Igal klassil pidi olema oma õpetaja. Uueks õpetajaks valiti Hummulist pärit Valga keskkooli lõpetanud noormees Jaan Hendrikson (hilisema nimega Helandi), kes asus tööle õpetaja kohusetäitjana, kuna tal puudus kutse. (vaata lisa 7) Uus õpetaja oli tubli tööjõud. Ta võttis aktiivselt osa ühiskondlikust tööst ja abistas koolijuhatajat esialgu hästi. Oma töösse suhtus ta tõsiselt. Tema ainsaks tõsiseks puuduseks oli see, et ta oli õpilaste vastu liiga karm. See kahandas tema populaarsust lastevanemate seas.

Uue õpetaja haigestumise tagajärjel saadeti kohale õpetaja kohusetäitja Johannes Ilves.²

Õpilaste arv 1926/27. õppeaastal:³

Klass	Poisse	Tüdrukuid
I	6	12
II	15	10
III	26	22
IV	15	23
V	10	4
VI	8	3
Kokku	80	74

Õpetuseta jäi 13 last - 4 poissi ja 9 tüdrukut.⁴

¹ Kõomägi, H. Mälestused. lk. 14.

² Kõomägi, H. Mälestused. lk. 15.

³ ERA, f. 3171, nim. \$, s. 943, lk. 25.

⁴ Samas. lk. 25.

Põhjused, miks osa lapsi jäi õpetuseta:

teenistuse pärast-3 last
haiguse pärast-3 last
vaesuse pärast-3 last
vanemate hooletus- 4 last

Viiele lapsevanemale määrati trahv, aga neli last sai toetust.

Kooli majanduslik olukord paranes (v.a. koolimaja küsimus). Valgamaa haridusosakonna ja ka valla kaudu oli muretsetud õpetajatele kasutamiseks juba üsna rohkesti käsiraamatuid, pilte ja katseriistu. Õppevahendeid saadi juurde tööõpetuse tundide jaoks. Kõige suuremat edasiminekut võiski märgata loodusõpetuse ja tööõpetuse tundides. Ka uute keelpillide muretsemine aitas koolielu edenemisele kaasa.

Halvem oli olukord kehalise kasvatuse tundide läbiviimisel. Koolil polnud ju saali ja tolmune klassiruum ei olnud selleks õige koht. Kevadel ja sügisel toimusid kehalise kasvatuse tunnid väljas. Kooliõues polnud mängumuru, oli vaid porine aiamaa.¹

Kasvatustöös oli märgata edasiminekut. Nüüd püüavad juba lapsevanemad ise kooliga sidet hoida.²

Uue koolimaja ehitamise vajadust sai korduvalt üles tõstetud, kuid vallavolikogu enamus lükkas küsimuse lahendamise ikka ja jälle edasi, kuigi asjasse hakati juba mõnevorra tõsisemalt suhtuma.

Kevadel korraldati õppekäike lähemasse ümbrusesse. Kooli lastekoor võttis osa Tõrvas korraldatud Helme laulupäevast.

Õpetaja Jaan Martin võttis osa õpetajate täienduskursusest.³

1927/1928. õppeaasta lõks õpetaja Jaan Hendrikson üheks aastaks edasi õppima, et saada õpetaja kutset. Tema asemele saadeti haridusosakonna poolt õpetaja kohusetäitja Karl Vares, kes oli õpetaja kutseta. Õppetöösse suhtus Karl Vares suure tõsidusega, ta oli huvitatud uuemate meetodikate kasutamisest, korraldas õppekäike, vaatlusi looduses jne. Ka kooli isetegevuse alal lõi ta aktiivselt

¹ Kõomägi, H. Mälestused. lk. 16.

² ERA, f. 3171, nim. 1, s. 943, lk. 26.

³ Kõomägi, H. Mälestused. lk. 16.

kaasa, õpetas lastele näidendeid ja deklamatsioone. Ta laulis Rahvaraamatukogu Seltsi laulukooris ja lavastas ka näidendeid, olles ise hea karakterosade mängija.

Pidudest saadud raha koguti erifondi, et osta klaver või siis pille õpilasorkestri jaoks.

Samal aastal abiellusid õpetaja kohusetäitja Karl Vares ja õpetaja Leida Piigi.¹

Õpilaste arv 1927/28. õppeaastal:²

Klass	Poisse	Tüdrukuid
I	7	15
II	5	10
III	15	13
IV	25	17
V	11	15
VI	6	1
Kokku	69	71

1927/28. õppeaasta kohta on säilinud ka koolijuhataja Hugo Kõomäe üksikasjalikum aruanne.³ Seal kirjutatakse, et kooli kasvatuslik seisukord jättis soovida. Tunduvalt raskendas kasvatustööd koduse kasvatuses puudulikkus ning suur ulakate õpilaste protsent. Kasvatuslik seisukord koolis paranes, kuid siiski visalt. Suuremalt osalt suhtusid lapsevanemad juba koolisse heatahtlikult. Emakeeles jäid tulemused soovitud nõrgemaks. Ka joonistamises ja käsitöös ei jõutud vajaliku tasemeni. Suureks takistuseks õppe- ja kasvatustöös olid muidugi kitsad ruumid ja õppematerjalide puudus. Koolijuhataja arvates oleks olukord olnud parem, kui kooli käsutusse oleks antud endine mõisa härrastemaja ja vallavolikogu oleks suurendanud kooli eelarvet.

Kirjaoskajate protsent kooliastujate hulgas oli 66. Peale kooli lõpetamist sai noortele inimestele haridust levitada vaid raamatukogude kaudu.

¹Kõomägi, H. Mälestused. lk. 18.

²ERA, f. 3171, nim. 1, s. 965, lk. 109.

³ERA, f. 3171, nim. 1, s. 965, lk. 110.

Koolimaja ehitamise küsimus ei tahtnud paigast liikuda. Sai kokku kutsutud suur lastevanemate, hoolekogu, pedagogilise nõukogu ja kooli toetavate seltside esindajate ühine koosolek, millest võttis osa ka Valgamaa koolide inspektor August Kõiv. Viimane analüüsis põhjalikult kohaliku kooli olukorda, toonitades kindlat vajadust lahendada ruumide küsimus. Koosolek tegi otsuse pöörduda kindla nõudmisega vallavolikogu, maakonna haridusosakonna ja haridusministeeriumi poole, et need astuksid vajalikke samme uue koolimaja ehitamise võimaldamiseks. See otsus pani asja liikuma ja veel samal aastal tuli küsimus vallavolikogus arutusele. Võeti vastu otsus uue koolimaja ehitamiseks. Vallakogu koosoleku otsuse põhjal alustati koolimaja ehitamiseks vajaminevate eeltöödega. Ehitusplaan anti teha maakonna ehitusinsener Saarele.¹

Õppetöö lõppes rahuldavate tulemustega, siiski ei saavutatud emakeeles vajalikku taset. Traditsiooniliselt tähistati emadepäeva ja peeti jõulupidu. Toimus ka kevadpidu, millest võttis osa palju lastevanemaid ja endisi õpilasi.²

1928 / 1929. õppeaastal siirdus õpetaja kohuse-täitja Karl Vares Võru õpetajate seminari kutset omandama. Tagasi saabus õpetaja Jaan Hendrikson-Helandi, nüüd juba kut-selise õpetajana. Oli märgata, et noor õpetaja oli saanud pe-dagoogolist haridust. Ühiskondlikust tööst hakkas ta kõrvale hoidma, aga oma otseseid tööülesandeid koolis täitis ta ko-husetundlikult.³ Koolimaja küsimus vallavolikogus uuesti üles, valeldi selle üle, kas koolimaja tuleks ehitada valla-maja lähedusse või mitte. Tundus, et uus koolimaja ehitamisega venitati meelega.²

1929 / 1930. õppeaastal jätkus töö koolis endis-te õpetajate juhtimisel. Õppetöö algas 30. septembril ja lõp-pes 6. juunil. Õppetöö katkestati 1., 2. ja 3. klassis nädalaks ajaks leetrite tõttu.³

¹ Kõomägi, H. Mälestused. lk. 17-18.

² Samas. lk. 18.

³ Kõomägi, H. Mälestused. lk. 18.

³ Samas. lk. 18.

Õpilaste arv 1928/29.õppeaastal:¹

Klass	Poisse	Tüdrukuid
I	7	11
II	6	15
III	9	7
IV	10	16
V	12	11
VI	4	7
Kokku	48	67

Selä õppeaastal aktiviseerus õppetöö väljaspool koolitundi. Korraldati seitse kohalikku õppekäiku metsa, jõe, põllule jne. Toimus ka kaks koolipidu ja jõulupidu. Korraldati käsitöö ja joonistuste näitus. Hoolekogu andis 6050 marka muusikariistade ostuks. Esimest korda kooli ajaloos toimus ekskursioon Tallinnasse. Tallinnas käis 6. klass koos koolijuhatajaga (vaata lisa 8). Sõiduraha koguti koolipidudega ja osaliselt maksid ka lapsed ise.

Samal aastal valmis ka insener Saarel koolimaja projekt. Esialgse plaani järgi kavandati koolimaja ehitada Soe alevikku palvemaja taha. Vallavolikogu koosolekul vaadati projekt läbi ning soovitati teha mõningaid parandusi ja täiendusi. Insener Saar nõustus nende tegemisega ja varsti võis projekti saata haridusministeeriumisse kinnitamisele. Varsti aga tõstatati uue koolimaja küsimus vallavolikogus uuesti üles. Vaieldi selle üle, kas koolimaja tuleks ehitada vallamaja lähedusse või mitte. Tundus, et uue koolimaja ehitamisega venitati meelega.²

1992 9 / 1930. õppeaastal jätkus töö koolis endiste õpetajate juhtimisel. Õppetöö algas 30. septembril ja lõppes 6. juunil. Õppetöö katkestati 1., 2. ja 3. klassis nädalaks ajaks leetrite tõttu.³

¹ERA, f. 3171, nim. 1, s. 987, lk. 10.

²Kõomägi, H. Mälestused. lk. 19.

³Samas. lk. 10.

Õpilaste arv 1929/30.õppeaastal:¹

Klass	Poisse	Tüdrukuid
I	12	17
II	8	11
III	6	15
IV	10	13
V	11	10
VI	7	10
Kokku	54	76

Koolikohustuslikke lapsi oli 167 piirkonnas, neist 17 õppis teises koolis. Õpilasi oli koolis kokku 130. Töötatõ viie klassikomplektiga. 1. ja 2. klass oli liitklass. 1. klassi astujatest ei osanud lugeda 9 last ja kirjutada 15. Oli lapsi, kes tulid kooli hiljem, aga mitte kohe õppeaasta alguses.

Hilisema kooli tuleku põhjusteks olid:²

haigus-4 last

teenistus-56 last

vaesus-12 last

muud põhjused-11 last

Enne õppeaasta lõppu läksid koolist ära lapsed järgmistel põhjustel:³

teenistuse pärast-31 last

haiguse pärast- 7 last

vaesuse pärast-1 laps

vanemate elukoha muutuse pärast-2 last

muudel põhjustel- 8 last

Koolist puuduti põhiliselt majanduslikel põhjustel (teenistus).

Koolil oli oma väike raamatukogu. Õpetajatele oli 160 raamatut, õpilastele 69. Seega õpetajate raamatukogus oli tunduvalt rohkem kirjandust.

Kõrvalaineid ei õpitud. Õpilaste vanus klasside kaupa (tabel 3).

¹ ERA, f.3171, nim.1, s.1010, lk.9.

² ERA, f.3171, nim.1, s.1010, lk.10.

³ Samas. lk.10.

Tabel 3

ÕPILASTE VANUS KLASSIDE KAUPA 1929/1930. ÕPPEAASTAL¹

Klass	7a		8a		9a		10a		11 a		12a		13a		14a		15a		16a	
	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T
I	2	-	3	8	4	8	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II	-	-	-	-	-	7	4	3	3	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-
III	-	-	-	-	-	-	1	3	2	7	2	2	-	3	1	-	-	-	-	-
IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	2	5	5	2	2	2	2	-	-
V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	5	2	2	4	1	1	2
VI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	3	2	2	4	-	1

¹ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 1010, lk. 10.

Korraldati õppekäike loodusesse.

Koolis peeti jõulupidu ja tähistati emadepäeva. Viidi läbi ka kirjandusõhtu II üleriikliku kirjandusnädala puhul.

Vaesematele õpilastele jagati ka rahalist toetust:

õppeabinõudeks 55 õpilasele 278 krooni 53 senti

riietuse muretsemiseks 17 õpilasele 60 krooni 32 senti

jalanõude ostmiseks 7 õpilasele 46 krooni 15 senti

kokku 385 krooni

Riik andis selleks 70 krooni, maakond 275 krooni ja vald 40 krooni.¹ Valla eelarve kaudu oli juba muretsetud päris hea hulk õppevahendeid, kuid ruumi puudusel sai neid hoida ainult klassides. Kooliruumide küsimus oli endiselt lahendamata. Kooli juhataja Hugo Kõomägi kirjutas pika ja ülevaatlik artikli ajalehte, kus ta kirjeldas Hummuli kooli olukorda pealkirja all "Hädaohtlik olukord Hummuli 6. klassilises koolis". Artiklis kirjeldas ta vana lagunevat kõrtsihoonet koolimajana, kus laetalad on mädanenenud. Katuseks aga on raske kivikatus, mis võib kergesti sisse langeda. Ajaleht trükkis artikli peagi ära ja lisas veel omalt poolt kommentaarid juurde. Tulemus oli kiire ja efektne. Peagi ilmus kohale Valga maa-valitsuse poolt saadetud tehnik, kes kopsis talad läbi ja koostas akti. Peagi tehti vallale teatavaks haridusministeeriumi otsus-kool viivitamatult kõrtsihoonest välja viia. Kust saada koolimaja jaoks uued ruumid? Hugo Kõomägi juhtis tähelepanu endisele härrastemajale, mis seisis tühjana. Hoone vajab vaid kerget remonti. Hummuli mõis kuulus Sangaste krahvi pojale Ermes Friedrich von Bergile. Tegelikult kasutas aga Hummuli lossi Ermes Friedrich von Bergi abikaasa Erna Berg. Sellele ettepanekule järgnesid telefonikõned Sangaste krahviproua-ga, kes nõustus hoonet vallale üheks aastaks rentima. Valla poolt moodustati kolmeliikmeline vallavolinikest koosnev komisjon, kellel oli õigus rendilepingule alla kirjutada. Komisjoni kuulusid H. Kõomägi, kooli esindajana, Nikolai Tauk ja Gerhard Pallon. Sangastesse sõitis siiski vaid H. Kõomägi üksi (jalgrattaga). Ta vormistas lepingu ja andis selle siis

¹ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 1010, lk. 10.

ERA, f. 3171, nim. 1, s. 1027, lk. 25.

vallavalitsusele üle. Nüüd asus vald hoonet remontima ja 1930/31. õppeaasta alguseks oli härrastemajast saanud koolimaja.

Õppeaasta lõpul lahkus koolist Amalie Nõgene, kes siirdus Valga linna III Algkooli õpetajaks. Uueks õpetajaks valiti noor õpetaja August Kärstna.¹

1930 / 1931. õppeaastal oli õpilaste arv mõnevorralt vähenenud. Selle õppeaasta kohta on säilinud kooli juhataja detailsem aruanne.²

Klasse oli koolis 6. 1930. aasta detsembris käis koolis viiskümmend üheksa poissi ja seitsekümmend neli tüdrukut. Õpetajaid oli koolis kolm: kaks meesõpetajat ja üks naisõpetaja. Kõikidel õpetajatel oli pedagoogiline haridus.

Kasvatustöö koolis paranes aasta aastalt, eriti 1930/31. õppeaastal. Sellele aitas kaasa uue koolimaja saamine. Lapsevanemad suhtusid koolisse hästi.

Õppetöö tulemused olid rahuldavad. Üksikutes õppeainetes jäi õpetamine pinnapealseks. Põhjuseks oli õpetajate vähesus, õpetajad olid tööga lihtsalt üle koormatud.

1. ja 2. klassi õpilaste juures jäi puudulikuks kirjutamis- oskus. Koduloo tundides ei saadud õppematerjali otstarbekalt kasutada. Üsnoõpetust anti koos kõlblusõpetusega. Matemaatika õpetamisega võis rahule jääda. Mahajääjatega tehti pidevalt järeleaitamistunde. Loodusõpetuse tundide tase oli hea. Geograafia tundides oleks võinud kasutada uuemat õpetamise meetodikat. Ka joonistamistunnid ei olnud metoodiliselt õiged. Ajaloo-kodanikuõpetuse ja saksa keele õpetamise tase oli rahuldav. Tütarlaste käsitöö tundides puudusid vajalikud töövahendid, kuid sellele vaatamata olid töötulemused head. Laulmise tunnid hindas H. Kõomägi heaks. Koolijuhataja ettepanekud olid järgmised:

- kool vajaks veel üht õpetajat ja osa vanemaid õpetajaid tuleks asendada noorematega
- kooli raamatukogu vajaks täiendavat metoodilist kirjandust, et õpetajad saaksid valida ise endale sobiva õpetamismetoodika.

¹ Kõomägi, H. Mälestused. lk. 20-21.

² ERA, f. 3171, nim. 1, s. 1027, lk. 25.

Kooliruumid remonditi kiiresti ja õigeaegselt. Ka õpetajad said endale koolimajja korteri.

Esimesel koolipäeval korraldati pidulik rongkäik endise koolimaja juurest uude koolimajja. Seal ootas ees hulk lastevanemaid ja teisi huvilisi. Toimus pidulik aktus, kus koolijuhataja andis oma kõnes ülevaate uue koolimaja saamise käigust. Töö uues koolimajas võis alata. (lisa 10)

Tundide kvaliteet ja õppetulemused paranesid märgatavalt. Siiski ei olnud endine härrastemaja koolimajaks ehitatud, vaid selleks kohandatud. Tema ruumid ei vastanud moodsa kooli nõuetele, kuid endise koolimajaga ei andnud ka võrrelda.

Kehalise kasvatuse tunde sai läbi viia kevadel ja sügisel avaral muruplatsil ning talvel kooli koridoris ja saalis. Saalis oli hea läbi viia ka laulmise tunde, saal oli kõrge ja laul kõlas seal hästi.¹

Lastevanematega oli vahekord muutunud väga heaks. Nad külastasid tihti kooli ja pärisid, kuidas lastel läheb.

Intensiivselt arenes ka Raamatukogu Seltsi laulukoori ja näitetrupi töö. Asjaarmastajatest näitetruppi juhendas lühikest aega Tallinnast saabunud näitleja.²

Samal aastal tekkis idee-koondada kooli lõpetanud noored kooli juurde. Kõigile kooli lõpetanud noortele saadeti kutsed. Kokkutulnud valisid endi keskel vilistlaste kogu juhatus. Juhatus organiseeris kirjandusõhtuid, vaidlusõhtuid.

Samal aastal likvideeriti mõis. Saabusid maamõõtjad, kes tükeldasid mõisamaa kruntideks. Mõisasüdamel krunt koos endise valitsejamajaga tehti teistest suurem-50 ha. See oli määratud kolonel Jaan Kruusile. Koloneli soovil eraldati talle ka pool kooli ees olevast muruplatsist, tornist 20 m kaugusel olev mänguväljak ja park(karjamaaks). Selle tagajärjel tõusis koolis üldine pahameel. Küsimus tõsteti kooli huvide kaitseks vallavolikogu koosolekul üles. Ka seal ei pooldatud niisugust otsust, aga kooli kaitsta ei suudetud. Koolijuhataja saatis vastava avalduse haridusministeeriumile ja maakorralduse peavalitsusele. Mõne aja pärast

¹ Koomägi, H. Mälestused. lk. 22.

² Samas. lk. 23-24.

saabus teade, et maakorralduse peavalitsuse istungil tuleb asi läbivaatamisele ja kool peab saama oma esindaja Tallinnasse. Tallinnasse sõitis H. Kõomägi. Tal oli kaasas kooli ümb-ruse skemaatiline plaan, kus punase joonega näidati, kuidas piir on aetud ja sinise joonega näidati, kust piir tuleks ajada. (vaata lisa 9) Selle skeemi joonistas õpetaja Karl Vares. Maakorralduse peavalitsuse istungil langetati otsus: piir viia koolimajast 50 meetri kaugusele, s.o. piir läks peaaegu nii, nagu oli nõutud. Park jäi aga kolonel Jaan Kruusile.¹

Uhel 1931. aasta augustikuu päeval toimus vallavolikogu koosolek, kus tehti ettepanek õpetajate koondamiseks. See ettepanek ei läinud läbi. Mõni aeg hiljem, kui koolijuhatajat polnud Hummulis, korraldati uus koosolek. Seal võeti vastu otsus, et osa õpetajaid tuleb koondada. Koondatute nimekirjas oli ka Hugo Kõomägi. Uueks koolijuhatajaks valiti Jaan Helandi. Küsimust arutati ka Valgamaa haridusosakonna haridusnõukogus. Seal võeti vastu otsus, et koondamine tuleb läbi viia, aga koolijuhatajaks jääb siiski Hugo Kõomägi. Koondatuks osutus hoopis Jaan Helandi, kes määrati Oru algkooli juhatajaks.²

1931 / 1932. õppeaasta 1 tuli moodustada liitklasse, kuna kahe õpetaja koondamine oli liiga suur. Septembris saatis haridusosakond kohale uue õpetaja kohusetäitja Salme Madissoni. Õpetaja oli heade teadmistega, väga musikaalne. Ta lõi energiliselt kaasa ka ühiskondlikus töös. Töötanud edukalt õppeaasta lõpuni, valis vallavolikogu ta järgmisel suvel õpetajaks.

Töö laabus hästi. Koolipidudega kogutud rahast moodustati klaveriostmise fond. Väiksemate summade eest muretseti keelpille. Koolijuhataja Hugo Kõomägi õpetas tasuta oma vabast ajast lastele keelpillimängu.³

Koolil olid nüüd olemas ka sobivamad internadiruumid. Siamaani olid internaadis käivad lapsed iga nädal ise endale leivakoti kaas a toonud, nüüd otsustati olukorda parandada. Õpetajad kutsusid kohale internaadis olevate laste vanemad. Koosolekul võeti vastu otsus, et koolis korraldatakse õpilaste ühistoitlustamine. Lapsevanemad valisid toimkonna ja määrasid kindlaks toidunormid õpilase kohta. Lapsed said vä-

¹Kõomägi, H. Mälestused. lk. 24-25.

²Kõomägi, H. Mälestused. lk. 26.

³ Samas. lk. 27.

hemalt kaks korda päevas sooja toitu. Toiduaineid muretsesid lapsevanemad ise. Vallale tehti ettepanek toetada rahaliselt kehvemate õpilaste toidlustamist, aga "summade puudusel" lükati see ettepanek tagasi.

Jäi veel lahendada voodite probleem internaadis. Vanad puuvoodid taheti välja vahetada reformpõhjaga voodite vastu.

Kooli õppe-ja kasvatustöö tulemused õppeaasta lõpuks olid head, seda kinnitas ka koolide inspektor August Kõiv oma revideerimisprotokollides.¹

1932 / 1933. õppeaasta algas 3. oktoobril ja lõppes 31. mail. Õppepäevi oli kokku 185. Kool ei töötanud külma tõttu kaks päeva, 23.-25. jaanuarini ja gripi tõttu kolm päeva, 10.-12. aprillini.²

Koolis oli 6 klassi, neist 3. ja 4. klass ning 5. ja 6. klass olid liitklassid.

Õpilaste arv 1932/33. õppeaastal.³

Klass	Poisse	Tüdrukuid
I	11	15
II	18	17
III	15	16
IV	9	9
V	8	13
VI	7	8
Kokku	68	78

Võõrkeeltest õpetati koolis saksa keelt. Kaheksa õpilast õppisid korvalainena muusikat.

Koolis viidi läbi jõulupidu ja perekonnaõhtu. Tähistati emadepäeva ja kooli aastapäeva, korraldati käsitöö ja joonistuste näitus.

1933 / 1934. õppeaasta algas 18. septembril ja lõppes 31. mail. Õpetajad olid kõik endised. Kool oli 6-klassiline, neist 1. ja 2. klass ning 5. ja 6. klass olid liit-

¹ Kõomägi, H. Mälestused. lk. 27.

² ERA, f. 3171, nim. 1, s. 1060, lk. 9.

³ Samas. lk. 9.

klassid.

Õpilaste arv 1933/34.õppeaastal: 1

25.03.1934.

Klass	Poisse	Tudrukuid
I	14	9
II	9	15
III	16	20
IV	12	22
V	10	6
VI	5	11
Kokku	66	83

Võõrkeeltest õpetati koolis saksa keelt. Õpilasingidest töötasid kirjandus- ja sõnakunstiring. Huvitavamaks ürituseks oli koolis vaimse kultuuri päev. Traditsiooniliselt korraldati jõulupidu ja emadepäev. Peod olid tasulised, nendest summadest saadi lisaraha klaveri muretsemiseks?

11.V Riigivanema dekreediga 25.maist 1934 kuulutati välja uus koolireform. See dekreet alandas koolikohustuse algkoolikursuse omandamisel seniselt 16.eluaastalt 14 eluaastani. Õpilased, kes said 14-aastaseks kooliaasta esimesel poolel, vabanesid koolikohustusest eelmise õppeaasta lõpul. Õpilased, kes said 14-aastaseks kooliaasta teisel poolel, pidid käima koolis õppeaasta lõpuni.

199 Puuduseks uuel koolireformil oli see, et algkoolidest kaotati ära võõrkeel.

Kool ei tõotanud võõrkeelt pakase pärast 12.jaanuaril. Koolis oli kaks klassi, noised 1. ja 2.klass ning 5. ja 6.klass olid liitklassid.²

1 ERA, f.3171, nim.1, s.1077, lk.17.

2 Samas, lk.19.

2 ERA, f.3171, nim.1, s.1095, lk.13-14.

Avalikkude algkoolide tunnikava määrus¹

25.05.1934.

	I	II	III	IV	V	VI
1.Emakeel	8	8	8	7	6	6
2.Usuõpetus	2	2	2	2	2	2
3.Kodulugu	2	2	3	-	-	-
4.Matemaatika	6	6	6	5	5	5
5.Loodusõpetus	-	-	-	4	4	4
ja tervishoid						
6.Maateadus	-	-	-	2	2	2
7.Ajalugu ja	-	-	-	2	3	3
kodanikuõpetus						
8.Joonistamine	2	2	2	2	2	2
9.Tööõpetus	2	2	2	2	2	2
10.Laulmine	2	2	2	2	2	2
11.Võimlemine	2	2	2	2	2	2
	26	26	27	30	30	30

1934 / 1935. õppeaasta Hummuli koolis algas 17. septembril ja lõpetas 20. mail. Õppepäevi oli kokku 199. Kooli juhatajaks kuni 1. veebruarini oli Hugo Kõomägi, alates 1. veebruarist Jaan Helandi.

Kool ei töötanud kärelda pakase pärast 12. jaanuaril. Koolis oli kuus klassi, neist 1. ja 2. klass ning 5. ja 6. klass olid liitklassid.²

Kooli juhataja Karl Ruut Oru algkooli ja Oru algkooli juhataja Jaan Helandi Hummulisse. Kesk õppeaastat häiriti kolme kooli rahulikkude tõttu. Hugo Kõomägi pöördus koos Hoidre kooli juhataja Karl Ruutiga teatlikult Haridus- ja Sotsiaalministri H. Kanni poole. Viimane aga ei saanud neid aidata, sest see ei algatati väga kõrgelt ja ta tegi, mis suutis.

¹ Riigi Teataja nr. 64, 31. juuni 1934.

² ERA, f. 3171, nim. 1, s. 1095, lk. 13-14.

Õpilaste arv 1944/35.õppeaastal: ¹

Klass	Poisse	Tüdrukuid
I	6	15
II	12	8
III	12	19
IV	15	16
V	12	20
VI	3	4
Kokku	60	82

Sel õppeaastal õpetati vabatahtlikult peale saksa keele koolis õppetöö raames veel ka inglise keelt.

Toimused alljärgnevad üritused: ²

- tutvuti keeduviljadega
- kuhu on jäänud väiksemad loomad
- õppekäik sepikotta
- puudel pakatavad pungad
- paju õitseb
- kevadsuvised metsad
- laululinnud

Koolis tähistati emadepäeva, toimus kaks kevadpidu, jõulupidu. Jõulupuu toimus avaras saalis. Järgmisel päeval pidi algama jõuluvaheaeg. Õhtul saabus postiga Hugo Kõomäele mingi kiireloomuline tähtkiri. Kiri oli Valgamaa haridusosakonna juhatajalt Jaan Saulilt. Kirja sisu näitas selgelt, et ebasoovitavast koolijuhatajast taheti lahti saada. Õhtul selgus, et oli tehtud kolmnurk: Hummuli algkooli juhataja Hugo Kõomägi taheti paigutada ümber Holdresse, Holdre algkooli juhataja Karl Ruut Oru algkooli ja Oru algkooli juhataja Jaan Helandi Hummulisse. Keset õppeaastat häiriti kolme kooli rahulikku tööd. Hugo Kõomägi pöördus koos Holdre kooli juhataja Karl Ruudiga isiklikult Haridus- ja Sotsiaalmistri N. Kanni poole. Viimane aga ei saanud neid aidata, öeldes, et asi algatati väga kõrgelt ja ta tegi, mis suutis. ³

¹ ERA, f.3171, nim.1, s.1095, lk.15.

² Samas. lk.15.

³ Kõomägi, H. Mälestused. lk.31.

Oli ju soovitud Hugo Kõomäelt ära võtta õpetaja kutse. Tallinnast koju jõudnud, palus Hugo Kõomägi kuuajalist puhkust, et inventar ja kooli vara vastava aktiga üle anda. Pidi ta ju 1. veebruarist asuma tööle ^Holdresse.

Ka sel õppeaastal toimus ekskursioon Tallinnasse ja selle ümbrusesse. Alustasid tööd kodutütarde ja noorkotkaste organisatsioonid.¹

Teade koolijuhataja ümberpaigutamisest oli jõudnud ka lapsevanemateni, kes palusid luba koosoleku pidamiseks. Koosolekul selgus, et lapsevanemad oli kokku kutsunud hoolekogu esimees. Hugo Kõomägi pidi aru andma, miks võeti selline samm ette keset õppeaastat. Ta luges kirja ette ja vastas küsimustele. Siis palus koosoleku juhataja Johannes Riit (Soolikse talu peremees) Hugo Kõomäel koosolekult lahkuda, et koosolekul olijad saaksid ~~asja~~ omavahel arutada. Umbes 45 minuti pärast kutsuti koolijuhataja koosolekule tagasi ja teatati otsus, et kõik koosolekul olnud 76 lapsevanemat otsustasid oma senise koolijuhataja kaitseks välja astuda. Ühtlasi otsustati viivitamatult astuda samme Valga Koolivalitsuse ja haridusministeeriumi juures, et ümberpaigutamist ei tehtaks vähemalt õppeaasta keskel. Hummulis vallavolikogu koosolekul arutati sama küsimust. Asja arutamisele järgnes salajane hääletamine, millest selgus, et üheksa häält oli Hugo Kõomäe poolt ja seitse vastu. Kõik need koosolekud aga ei suutnud enam midagi muuta. ¹ ~~1~~ ² ~~2~~ ³ ~~3~~ ⁴ ~~4~~ ⁵ ~~5~~ ⁶ ~~6~~ ⁷ ~~7~~ ⁸ ~~8~~ ⁹ ~~9~~ ¹⁰ ~~10~~ ¹¹ ~~11~~ ¹² ~~12~~ ¹³ ~~13~~ ¹⁴ ~~14~~ ¹⁵ ~~15~~ ¹⁶ ~~16~~ ¹⁷ ~~17~~ ¹⁸ ~~18~~ ¹⁹ ~~19~~ ²⁰ ~~20~~ ²¹ ~~21~~ ²² ~~22~~ ²³ ~~23~~ ²⁴ ~~24~~ ²⁵ ~~25~~ ²⁶ ~~26~~ ²⁷ ~~27~~ ²⁸ ~~28~~ ²⁹ ~~29~~ ³⁰ ~~30~~ ³¹ ~~31~~ ³² ~~32~~ ³³ ~~33~~ ³⁴ ~~34~~ ³⁵ ~~35~~ ³⁶ ~~36~~ ³⁷ ~~37~~ ³⁸ ~~38~~ ³⁹ ~~39~~ ⁴⁰ ~~40~~ ⁴¹ ~~41~~ ⁴² ~~42~~ ⁴³ ~~43~~ ⁴⁴ ~~44~~ ⁴⁵ ~~45~~ ⁴⁶ ~~46~~ ⁴⁷ ~~47~~ ⁴⁸ ~~48~~ ⁴⁹ ~~49~~ ⁵⁰ ~~50~~ ⁵¹ ~~51~~ ⁵² ~~52~~ ⁵³ ~~53~~ ⁵⁴ ~~54~~ ⁵⁵ ~~55~~ ⁵⁶ ~~56~~ ⁵⁷ ~~57~~ ⁵⁸ ~~58~~ ⁵⁹ ~~59~~ ⁶⁰ ~~60~~ ⁶¹ ~~61~~ ⁶² ~~62~~ ⁶³ ~~63~~ ⁶⁴ ~~64~~ ⁶⁵ ~~65~~ ⁶⁶ ~~66~~ ⁶⁷ ~~67~~ ⁶⁸ ~~68~~ ⁶⁹ ~~69~~ ⁷⁰ ~~70~~ ⁷¹ ~~71~~ ⁷² ~~72~~ ⁷³ ~~73~~ ⁷⁴ ~~74~~ ⁷⁵ ~~75~~ ⁷⁶ ~~76~~ ⁷⁷ ~~77~~ ⁷⁸ ~~78~~ ⁷⁹ ~~79~~ ⁸⁰ ~~80~~ ⁸¹ ~~81~~ ⁸² ~~82~~ ⁸³ ~~83~~ ⁸⁴ ~~84~~ ⁸⁵ ~~85~~ ⁸⁶ ~~86~~ ⁸⁷ ~~87~~ ⁸⁸ ~~88~~ ⁸⁹ ~~89~~ ⁹⁰ ~~90~~ ⁹¹ ~~91~~ ⁹² ~~92~~ ⁹³ ~~93~~ ⁹⁴ ~~94~~ ⁹⁵ ~~95~~ ⁹⁶ ~~96~~ ⁹⁷ ~~97~~ ⁹⁸ ~~98~~ ⁹⁹ ~~99~~ ¹⁰⁰ ~~100~~ ¹⁰¹ ~~101~~ ¹⁰² ~~102~~ ¹⁰³ ~~103~~ ¹⁰⁴ ~~104~~ ¹⁰⁵ ~~105~~ ¹⁰⁶ ~~106~~ ¹⁰⁷ ~~107~~ ¹⁰⁸ ~~108~~ ¹⁰⁹ ~~109~~ ¹¹⁰ ~~110~~ ¹¹¹ ~~111~~ ¹¹² ~~112~~ ¹¹³ ~~113~~ ¹¹⁴ ~~114~~ ¹¹⁵ ~~115~~ ¹¹⁶ ~~116~~ ¹¹⁷ ~~117~~ ¹¹⁸ ~~118~~ ¹¹⁹ ~~119~~ ¹²⁰ ~~120~~ ¹²¹ ~~121~~ ¹²² ~~122~~ ¹²³ ~~123~~ ¹²⁴ ~~124~~ ¹²⁵ ~~125~~ ¹²⁶ ~~126~~ ¹²⁷ ~~127~~ ¹²⁸ ~~128~~ ¹²⁹ ~~129~~ ¹³⁰ ~~130~~ ¹³¹ ~~131~~ ¹³² ~~132~~ ¹³³ ~~133~~ ¹³⁴ ~~134~~ ¹³⁵ ~~135~~ ¹³⁶ ~~136~~ ¹³⁷ ~~137~~ ¹³⁸ ~~138~~ ¹³⁹ ~~139~~ ¹⁴⁰ ~~140~~ ¹⁴¹ ~~141~~ ¹⁴² ~~142~~ ¹⁴³ ~~143~~ ¹⁴⁴ ~~144~~ ¹⁴⁵ ~~145~~ ¹⁴⁶ ~~146~~ ¹⁴⁷ ~~147~~ ¹⁴⁸ ~~148~~ ¹⁴⁹ ~~149~~ ¹⁵⁰ ~~150~~ ¹⁵¹ ~~151~~ ¹⁵² ~~152~~ ¹⁵³ ~~153~~ ¹⁵⁴ ~~154~~ ¹⁵⁵ ~~155~~ ¹⁵⁶ ~~156~~ ¹⁵⁷ ~~157~~ ¹⁵⁸ ~~158~~ ¹⁵⁹ ~~159~~ ¹⁶⁰ ~~160~~ ¹⁶¹ ~~161~~ ¹⁶² ~~162~~ ¹⁶³ ~~163~~ ¹⁶⁴ ~~164~~ ¹⁶⁵ ~~165~~ ¹⁶⁶ ~~166~~ ¹⁶⁷ ~~167~~ ¹⁶⁸ ~~168~~ ¹⁶⁹ ~~169~~ ¹⁷⁰ ~~170~~ ¹⁷¹ ~~171~~ ¹⁷² ~~172~~ ¹⁷³ ~~173~~ ¹⁷⁴ ~~174~~ ¹⁷⁵ ~~175~~ ¹⁷⁶ ~~176~~ ¹⁷⁷ ~~177~~ ¹⁷⁸ ~~178~~ ¹⁷⁹ ~~179~~ ¹⁸⁰ ~~180~~ ¹⁸¹ ~~181~~ ¹⁸² ~~182~~ ¹⁸³ ~~183~~ ¹⁸⁴ ~~184~~ ¹⁸⁵ ~~185~~ ¹⁸⁶ ~~186~~ ¹⁸⁷ ~~187~~ ¹⁸⁸ ~~188~~ ¹⁸⁹ ~~189~~ ¹⁹⁰ ~~190~~ ¹⁹¹ ~~191~~ ¹⁹² ~~192~~ ¹⁹³ ~~193~~ ¹⁹⁴ ~~194~~ ¹⁹⁵ ~~195~~ ¹⁹⁶ ~~196~~ ¹⁹⁷ ~~197~~ ¹⁹⁸ ~~198~~ ¹⁹⁹ ~~199~~ ²⁰⁰ ~~200~~ ²⁰¹ ~~201~~ ²⁰² ~~202~~ ²⁰³ ~~203~~ ²⁰⁴ ~~204~~ ²⁰⁵ ~~205~~ ²⁰⁶ ~~206~~ ²⁰⁷ ~~207~~ ²⁰⁸ ~~208~~ ²⁰⁹ ~~209~~ ²¹⁰ ~~210~~ ²¹¹ ~~211~~ ²¹² ~~212~~ ²¹³ ~~213~~ ²¹⁴ ~~214~~ ²¹⁵ ~~215~~ ²¹⁶ ~~216~~ ²¹⁷ ~~217~~ ²¹⁸ ~~218~~ ²¹⁹ ~~219~~ ²²⁰ ~~220~~ ²²¹ ~~221~~ ²²² ~~222~~ ²²³ ~~223~~ ²²⁴ ~~224~~ ²²⁵ ~~225~~ ²²⁶ ~~226~~ ²²⁷ ~~227~~ ²²⁸ ~~228~~ ²²⁹ ~~229~~ ²³⁰ ~~230~~ ²³¹ ~~231~~ ²³² ~~232~~ ²³³ ~~233~~ ²³⁴ ~~234~~ ²³⁵ ~~235~~ ²³⁶ ~~236~~ ²³⁷ ~~237~~ ²³⁸ ~~238~~ ²³⁹ ~~239~~ ²⁴⁰ ~~240~~ ²⁴¹ ~~241~~ ²⁴² ~~242~~ ²⁴³ ~~243~~ ²⁴⁴ ~~244~~ ²⁴⁵ ~~245~~ ²⁴⁶ ~~246~~ ²⁴⁷ ~~247~~ ²⁴⁸ ~~248~~ ²⁴⁹ ~~249~~ ²⁵⁰ ~~250~~ ²⁵¹ ~~251~~ ²⁵² ~~252~~ ²⁵³ ~~253~~ ²⁵⁴ ~~254~~ ²⁵⁵ ~~255~~ ²⁵⁶ ~~256~~ ²⁵⁷ ~~257~~ ²⁵⁸ ~~258~~ ²⁵⁹ ~~259~~ ²⁶⁰ ~~260~~ ²⁶¹ ~~261~~ ²⁶² ~~262~~ ²⁶³ ~~263~~ ²⁶⁴ ~~264~~ ²⁶⁵ ~~265~~ ²⁶⁶ ~~266~~ ²⁶⁷ ~~267~~ ²⁶⁸ ~~268~~ ²⁶⁹ ~~269~~ ²⁷⁰ ~~270~~ ²⁷¹ ~~271~~ ²⁷² ~~272~~ ²⁷³ ~~273~~ ²⁷⁴ ~~274~~ ²⁷⁵ ~~275~~ ²⁷⁶ ~~276~~ ²⁷⁷ ~~277~~ ²⁷⁸ ~~278~~ ²⁷⁹ ~~279~~ ²⁸⁰ ~~280~~ ²⁸¹ ~~281~~ ²⁸² ~~282~~ ²⁸³ ~~283~~ ²⁸⁴ ~~284~~ ²⁸⁵ ~~285~~ ²⁸⁶ ~~286~~ ²⁸⁷ ~~287~~ ²⁸⁸ ~~288~~ ²⁸⁹ ~~289~~ ²⁹⁰ ~~290~~ ²⁹¹ ~~291~~ ²⁹² ~~292~~ ²⁹³ ~~293~~ ²⁹⁴ ~~294~~ ²⁹⁵ ~~295~~ ²⁹⁶ ~~296~~ ²⁹⁷ ~~297~~ ²⁹⁸ ~~298~~ ²⁹⁹ ~~299~~ ³⁰⁰ ~~300~~ ³⁰¹ ~~301~~ ³⁰² ~~302~~ ³⁰³ ~~303~~ ³⁰⁴ ~~304~~ ³⁰⁵ ~~305~~ ³⁰⁶ ~~306~~ ³⁰⁷ ~~307~~ ³⁰⁸ ~~308~~ ³⁰⁹ ~~309~~ ³¹⁰ ~~310~~ ³¹¹ ~~311~~ ³¹² ~~312~~ ³¹³ ~~313~~ ³¹⁴ ~~314~~ ³¹⁵ ~~315~~ ³¹⁶ ~~316~~ ³¹⁷ ~~317~~ ³¹⁸ ~~318~~ ³¹⁹ ~~319~~ ³²⁰ ~~320~~ ³²¹ ~~321~~ ³²² ~~322~~ ³²³ ~~323~~ ³²⁴ ~~324~~ ³²⁵ ~~325~~ ³²⁶ ~~326~~ ³²⁷ ~~327~~ ³²⁸ ~~328~~ ³²⁹ ~~329~~ ³³⁰ ~~330~~ ³³¹ ~~331~~ ³³² ~~332~~ ³³³ ~~333~~ ³³⁴ ~~334~~ ³³⁵ ~~335~~ ³³⁶ ~~336~~ ³³⁷ ~~337~~ ³³⁸ ~~338~~ ³³⁹ ~~339~~ ³⁴⁰ ~~340~~ ³⁴¹ ~~341~~ ³⁴² ~~342~~ ³⁴³ ~~343~~ ³⁴⁴ ~~344~~ ³⁴⁵ ~~345~~ ³⁴⁶ ~~346~~ ³⁴⁷ ~~347~~ ³⁴⁸ ~~348~~ ³⁴⁹ ~~349~~ ³⁵⁰ ~~350~~ ³⁵¹ ~~351~~ ³⁵² ~~352~~ ³⁵³ ~~353~~ ³⁵⁴ ~~354~~ ³⁵⁵ ~~355~~ ³⁵⁶ ~~356~~ ³⁵⁷ ~~357~~ ³⁵⁸ ~~358~~ ³⁵⁹ ~~359~~ ³⁶⁰ ~~360~~ ³⁶¹ ~~361~~ ³⁶² ~~362~~ ³⁶³ ~~363~~ ³⁶⁴ ~~364~~ ³⁶⁵ ~~365~~ ³⁶⁶ ~~366~~ ³⁶⁷ ~~367~~ ³⁶⁸ ~~368~~ ³⁶⁹ ~~369~~ ³⁷⁰ ~~370~~ ³⁷¹ ~~371~~ ³⁷² ~~372~~ ³⁷³ ~~373~~ ³⁷⁴ ~~374~~ ³⁷⁵ ~~375~~ ³⁷⁶ ~~376~~ ³⁷⁷ ~~377~~ ³⁷⁸ ~~378~~ ³⁷⁹ ~~379~~ ³⁸⁰ ~~380~~ ³⁸¹ ~~381~~ ³⁸² ~~382~~ ³⁸³ ~~383~~ ³⁸⁴ ~~384~~ ³⁸⁵ ~~385~~ ³⁸⁶ ~~386~~ ³⁸⁷ ~~387~~ ³⁸⁸ ~~388~~ ³⁸⁹ ~~389~~ ³⁹⁰ ~~390~~ ³⁹¹ ~~391~~ ³⁹² ~~392~~ ³⁹³ ~~393~~ ³⁹⁴ ~~394~~ ³⁹⁵ ~~395~~ ³⁹⁶ ~~396~~ ³⁹⁷ ~~397~~ ³⁹⁸ ~~398~~ ³⁹⁹ ~~399~~ ⁴⁰⁰ ~~400~~ ⁴⁰¹ ~~401~~ ⁴⁰² ~~402~~ ⁴⁰³ ~~403~~ ⁴⁰⁴ ~~404~~ ⁴⁰⁵ ~~405~~ ⁴⁰⁶ ~~406~~ ⁴⁰⁷ ~~407~~ ⁴⁰⁸ ~~408~~ ⁴⁰⁹ ~~409~~ ⁴¹⁰ ~~410~~ ⁴¹¹ ~~411~~ ⁴¹² ~~412~~ ⁴¹³ ~~413~~ ⁴¹⁴ ~~414~~ ⁴¹⁵ ~~415~~ ⁴¹⁶ ~~416~~ ⁴¹⁷ ~~417~~ ⁴¹⁸ ~~418~~ ⁴¹⁹ ~~419~~ ⁴²⁰ ~~420~~ ⁴²¹ ~~421~~ ⁴²² ~~422~~ ⁴²³ ~~423~~ ⁴²⁴ ~~424~~ ⁴²⁵ ~~425~~ ⁴²⁶ ~~426~~ ⁴²⁷ ~~427~~ ⁴²⁸ ~~428~~ ⁴²⁹ ~~429~~ ⁴³⁰ ~~430~~ ⁴³¹ ~~431~~ ⁴³² ~~432~~ ⁴³³ ~~433~~ ⁴³⁴ ~~434~~ ⁴³⁵ ~~435~~ ⁴³⁶ ~~436~~ ⁴³⁷ ~~437~~ ⁴³⁸ ~~438~~ ⁴³⁹ ~~439~~ ⁴⁴⁰ ~~440~~ ⁴⁴¹ ~~441~~ ⁴⁴² ~~442~~ ⁴⁴³ ~~443~~ ⁴⁴⁴ ~~444~~ ⁴⁴⁵ ~~445~~ ⁴⁴⁶ ~~446~~ ⁴⁴⁷ ~~447~~ ⁴⁴⁸ ~~448~~ ⁴⁴⁹ ~~449~~ ⁴⁵⁰ ~~450~~ ⁴⁵¹ ~~451~~ ⁴⁵² ~~452~~ ⁴⁵³ ~~453~~ ⁴⁵⁴ ~~454~~ ⁴⁵⁵ ~~455~~ ⁴⁵⁶ ~~456~~ ⁴⁵⁷ ~~457~~ ⁴⁵⁸ ~~458~~ ⁴⁵⁹ ~~459~~ ⁴⁶⁰ ~~460~~ ⁴⁶¹ ~~461~~ ⁴⁶² ~~462~~ ⁴⁶³ ~~463~~ ⁴⁶⁴ ~~464~~ ⁴⁶⁵ ~~465~~ ⁴⁶⁶ ~~466~~ ⁴⁶⁷ ~~467~~ ⁴⁶⁸ ~~468~~ ⁴⁶⁹ ~~469~~ ⁴⁷⁰ ~~470~~ ⁴⁷¹ ~~471~~ ⁴⁷² ~~472~~ ⁴⁷³ ~~473~~ ⁴⁷⁴ ~~474~~ ⁴⁷⁵ ~~475~~ ⁴⁷⁶ ~~476~~ ⁴⁷⁷ ~~477~~ ⁴⁷⁸ ~~478~~ ⁴⁷⁹ ~~479~~ ⁴⁸⁰ ~~480~~ ⁴⁸¹ ~~481~~ ⁴⁸² ~~482~~ ⁴⁸³ ~~483~~ ⁴⁸⁴ ~~484~~ ⁴⁸⁵ ~~485~~ ⁴⁸⁶ ~~486~~ ⁴⁸⁷ ~~487~~ ⁴⁸⁸ ~~488~~ ⁴⁸⁹ ~~489~~ ⁴⁹⁰ ~~490~~ ⁴⁹¹ ~~491~~ ⁴⁹² ~~492~~ ⁴⁹³ ~~493~~ ⁴⁹⁴ ~~494~~ ⁴⁹⁵ ~~495~~ ⁴⁹⁶ ~~496~~ ⁴⁹⁷ ~~497~~ ⁴⁹⁸ ~~498~~ ⁴⁹⁹ ~~499~~ ⁵⁰⁰ ~~500~~ ⁵⁰¹ ~~501~~ ⁵⁰² ~~502~~ ⁵⁰³ ~~503~~ ⁵⁰⁴ ~~504~~ ⁵⁰⁵ ~~505~~ ⁵⁰⁶ ~~506~~ ⁵⁰⁷ ~~507~~ ⁵⁰⁸ ~~508~~ ⁵⁰⁹ ~~509~~ ⁵¹⁰ ~~510~~ ⁵¹¹ ~~511~~ ⁵¹² ~~512~~ ⁵¹³ ~~513~~ ⁵¹⁴ ~~514~~ ⁵¹⁵ ~~515~~ ⁵¹⁶ ~~516~~ ⁵¹⁷ ~~517~~ ⁵¹⁸ ~~518~~ ⁵¹⁹ ~~519~~ ⁵²⁰ ~~520~~ ⁵²¹ ~~521~~ ⁵²² ~~522~~ ⁵²³ ~~523~~ ⁵²⁴ ~~524~~ ⁵²⁵ ~~525~~ ⁵²⁶ ~~526~~ ⁵²⁷ ~~527~~ ⁵²⁸ ~~528~~ ⁵²⁹ ~~529~~ ⁵³⁰ ~~530~~ ⁵³¹ ~~531~~ ⁵³² ~~532~~ ⁵³³ ~~533~~ ⁵³⁴ ~~534~~ ⁵³⁵ ~~535~~ ⁵³⁶ ~~536~~ ⁵³⁷ ~~537~~ ⁵³⁸ ~~538~~ ⁵³⁹ ~~539~~ ⁵⁴⁰ ~~540~~ ⁵⁴¹ ~~541~~ ⁵⁴² ~~542~~ ⁵⁴³ ~~543~~ ⁵⁴⁴ ~~544~~ ⁵⁴⁵ ~~545~~ ⁵⁴⁶ ~~546~~ ⁵⁴⁷ ~~547~~ ⁵⁴⁸ ~~548~~ ⁵⁴⁹ ~~549~~ ⁵⁵⁰ ~~550~~ ⁵⁵¹ ~~551~~ ⁵⁵² ~~552~~ ⁵⁵³ ~~553~~ ⁵⁵⁴ ~~554~~ ⁵⁵⁵ ~~555~~ ⁵⁵⁶ ~~556~~ ⁵⁵⁷ ~~557~~ ⁵⁵⁸ ~~558~~ ⁵⁵⁹ ~~559~~ ⁵⁶⁰ ~~560~~ ⁵⁶¹ ~~561~~ ⁵⁶² ~~562~~ ⁵⁶³ ~~563~~ ⁵⁶⁴ ~~564~~ ⁵⁶⁵ ~~565~~ ⁵⁶⁶ ~~566~~ ⁵⁶⁷ ~~567~~ ⁵⁶⁸ ~~568~~ ⁵⁶⁹ ~~569~~ ⁵⁷⁰ ~~570~~ ⁵⁷¹ ~~571~~ ⁵⁷² ~~572~~ ⁵⁷³ ~~573~~ ⁵⁷⁴ ~~574~~ ⁵⁷⁵ ~~575~~ ⁵⁷⁶ ~~576~~ ⁵⁷⁷ ~~577~~ ⁵⁷⁸ ~~578~~ ⁵⁷⁹ ~~579~~ ⁵⁸⁰ ~~580~~ ⁵⁸¹ ~~581~~ ⁵⁸² ~~582~~ ⁵⁸³ ~~583~~ ⁵⁸⁴ ~~584~~ ⁵⁸⁵ ~~585~~ ⁵⁸⁶ ~~586~~ ⁵⁸⁷ ~~587~~ ⁵⁸⁸ ~~588~~ ⁵⁸⁹ ~~589~~ ⁵⁹⁰ ~~590~~ ⁵⁹¹ ~~591~~ ⁵⁹² ~~592~~ ⁵⁹³ ~~593~~ ⁵⁹⁴ ~~594~~ ⁵⁹⁵ ~~595~~ ⁵⁹⁶ ~~596~~ ⁵⁹⁷ ~~597~~ ⁵⁹⁸ ~~598~~ ⁵⁹⁹ ~~599~~ ⁶⁰⁰ ~~600~~ ⁶⁰¹ ~~601~~ ⁶⁰² ~~602~~ ⁶⁰³ ~~603~~ ⁶⁰⁴ ~~604~~ ⁶⁰⁵ ~~605~~ ⁶⁰⁶ ~~606~~ ⁶⁰⁷ ~~607~~ ⁶⁰⁸ ~~608~~ ⁶⁰⁹ ~~609~~ ⁶¹⁰ ~~610~~ ⁶¹¹ ~~611~~ ⁶¹² ~~612~~ ⁶¹³ ~~613~~ ⁶¹⁴ ~~614~~ ⁶¹⁵ ~~615~~ ⁶¹⁶ ~~616~~ ⁶¹⁷ ~~617~~ ⁶¹⁸ ~~618~~ ⁶¹⁹ ~~619~~ ⁶²⁰ ~~620~~ ⁶²¹ ~~621~~ ⁶²² ~~622~~ ⁶²³ ~~623~~ ⁶²⁴ ~~624~~ ⁶²⁵ ~~625~~ ⁶²⁶ ~~626~~ ⁶²⁷ ~~627~~ ⁶²⁸ ~~628~~ ⁶²⁹ ~~629~~ ⁶³⁰ ~~630~~ ⁶³¹ ~~631~~ ⁶³² ~~632~~ ⁶³³ ~~633~~ ⁶³⁴ ~~634~~ ⁶³⁵ ~~635~~ ⁶³⁶ ~~636~~ ⁶³⁷ ~~637~~ ⁶³⁸ ~~638~~ ⁶³⁹ ~~639~~ ⁶⁴⁰ ~~640~~ ⁶⁴¹ ~~641~~ ⁶⁴² ~~642~~ ⁶⁴³ ~~643~~ ⁶⁴⁴ ~~644~~ ⁶⁴⁵ ~~645~~ ⁶⁴⁶ ~~646~~ ⁶⁴⁷ ~~647~~ ⁶⁴⁸ ~~648~~ ⁶⁴⁹ ~~649~~ ⁶⁵⁰ ~~650~~ ⁶⁵¹ ~~651~~ ⁶⁵² ~~652~~ ⁶⁵³ ~~653~~ ⁶⁵⁴ ~~654~~ ⁶⁵⁵ ~~655~~ ⁶⁵⁶ ~~656~~ ⁶⁵⁷ ~~657~~ ⁶⁵⁸ ~~658~~ ⁶⁵⁹ ~~659~~ ⁶⁶⁰ ~~660~~ ⁶⁶¹ ~~661~~ ⁶⁶² ~~662~~ ⁶⁶³ ~~663~~ ⁶⁶⁴ ~~664~~ ⁶⁶⁵ <

1935/ 1936.õppeaasta algas 16.septembril ja lõpes 29.mail.Kooli juhatajaks oli Jaan Helandi.Õpetajate kohta on alljärgnevad andmed:¹

Õpetaja(nimi)	vanus	staaž	tunde
Helandi, Jaan	35	9	25
Martin, Jaan	56	17	30
Ehastu, Salme	31	6	30
Kärstna, August	29	5	31

Õpilaste arv 1935/36.õppeaastal:

Klass	Poisid	Tüdrukuid
I	12	7
II	6	13
III	10	16
IV	11	18
V	11	16
VI	9	7
Kokku	59	71

Koolis oli kuus klassi,neist 1.ja 2.klass ning 5.ja 6.klass olid liitklassid.Peale õppeaasta algust tuli kooli 39 last,neist 25 teenistuslikel põhjustel,vaesuse pärast 3 õpilast,haiguse pärast 2 ja muudel põhjustel 7.² Andmed näitavad,et koolis jõudsid paremini edasi poisid.³

Tütarlastel oli õppimisega raskusi(eriti 1.klassis). Edasijõudmise % klasside kaupa:

Klass	poiside	tüdrukuid
I	92%	57%
II	100%	92%
III	80%	80%
IV	100%	66%
V	73%	70%
VI	70%	100%

1 ERA,f.3171,nim.1,s.1116.lk.11.

2 Samas.lk.12.

3 Samas.lk.12.

ERA,f.3171,nim.1,s.1095,lk.411.

Õppeainete lõikes oli puudulikke hindeid alljärgnevalt:¹

õppeaine	poisse	tüdrukuid
emakeel	7	4
matemaatika	7	14
loodusõpetus	4	7
maateadus	4	7
ajalugu	1	7
võõrkeel	3	-
muudes ainetes	3	1

Seega kõige raskemaks õppeaineaks oli matemaatika.

130-st Hummuli algkooli õpilastest lõpetas klassi 107, s.o. 80,5%. Neist 50 poissi, s.o. 85% poistest ja 57 tüdrukut, s.o. 76% tüdrukutest. Klassikursust jäi kordama 23 last, neist 9 poissi ja 14 tüdrukut. Järeleksam oli kolmel õpilasel. (poisid)

Nagu tabelist 4 nähtub, tuli enamus õpilasi kooli 8-aastaselt. Kooli lõpetajate hulgas oli kõige enam 14-aastasi.

Kooli asukoht oli soodne. Enamus õpilasi elas koolimaja läheduses. Koolitee pikkus üle ühe kilomeetri oli 43 õpilasel, 2-3 kilomeetri kaugusel elas 15 õpilast, 3-5 kilomeetri kaugusel 24, 5-8 kilomeetri kaugusel 21, 8-12 kilomeetri kaugusel 3 õpilast.²

Kooli internaati oli võimalik mahutada 72 õpilast. Seda võimalust kasutas 21 poissi ja 41 tüdrukut. Osa voodeid oli internaati toodud vanemate poolt. Oma isiklik voodi oli 12 õpilasel.

Kooliruumide kohta on 1936. aasta märtsist säilinud täpsem aruanne. Õpilaste kasutada oli neli klassituba. Esimese klassiruumi suurus oli 10 7,35 m, aknaid oli klassiruumil kolm. Teise klassiruumi suurus oli 7,15 7,57m, aknaid oli kaks. Kolmanda klassi suurus oli 5,7 5,8m, aknaid oli klassis samuti kaks. Neljanda klassi suurus oli 4,5 5,5m ja aknaid oli klassis üks. Koolis oli ahjuküte ja valgus-

¹ ERA, f.3171, nim.1, s.1116, lk.12.

² ERA, f.3171, nim.1, s.1095, lk.411.

Tabel 4

Opilaste vanus klasside kaupa¹

Klass	7a		8a		9a		10a		11a		12a		13a		14a		15a		16a		P	T
	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T		
I	2	1	7	4	3	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	7
II	-	-	-	-	2	8	3	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	13
III	-	-	-	-	-	2	3	3	6	2	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10
IV	-	-	-	-	-	-	3	1	6	6	1	5	-	4	1	2	-	-	-	-	11	18
V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	5	5	6	3	2	-	1	-	-	11	16
VI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	4	3	3	2	-	1	-	9	7

¹ ERA, f.3I7I, nim.I, s.III6, lk.I2.

tusena kasutati gaasivalgustust. Õppeaasta jooksul immu-
tati sooja värnitsaga esimese klassiruumi põrandat kahek-
sa korda, ülejäänud klasside põrandaid olitati kolm korda.
Maksimaalne õpilaste arv esimeses klassiruumis oli 38

teises klassiruumis	43
kolmandas klassiruumis	29
neljandas klassiruumis	20

Kaheistmelisi koolipinke oli koolil 73, neist liikuvate
osadega koolipinkide ja laudade arv oli 50.

Koolis olevatele internaadi õpilastele valmistati ühine
õhtusöök ja anti sooja teed.

Kõigil neljal õpetajal ja ühel koolitädil olid korte-
rid koolimajas. Kooli jaoks muretseti 200m² küttepuid, kuid
kahjuks puudus koolil küttepuidude jaoks panipaik.

Kooli käsutuses oli üsna suur maa-ala-6,86 ha. Kooliaia
suurus 1,6 ha, põldu 0,9 ha, heinamaad 1 ha. Koolil oli ka
avar mänguväljak ja osa maast oli metsa all. Kooli terri-
tooriumil asusid laut, ait ja keldrid. Kooli maad olid ka-
sutada tasuta, v.a. kooliaed, mis oli kasutada 100 krooni
eest aastas. Veel pidi aia korrastaja iga kuivanud või va-
naks jäänud viljapuu asemele istutama uue. 1

1937 / 1938. õppeaasta algas 13. sep-
tembril ja lõppes 28. mail. Kooli direktoriks oli Jaan He-
landi. Kooli pedagoogiline kollektiiv oli endine. 2

Õpilaste arv 1937/38. õppeaastal:

Klass	Poisse	Tüdrukuid
I	15	6
II	15	15
III	15	5
IV	4	12
V	11	11
VI	11	10
Kokku	71	59

¹ ERA, f.3171, nim.1, s.1095, lk.410, 411.

² ERA, f.3171, nim.1, s.1162, lk.63.

Koolis oli kuus klassi, neist 3. ja 4. klass ning 5. ja 6. klass olid liitklassid. I klassi tulles ei osanud lugeda ja kirjutada 12 poissi ja 4 tüdrukut, seega lugeda ja kirjutada oskas ainult 3 poissi ja kaks tüdrukut.

Koolis tegutsesid noorkotkad ja kodutütred, töötas ka maanoorte ring.

Peeti kaks koolipidu ja jõulupidu, tähistati emadepäeva. Koolipeod olid tasulised. Pidude eest saadud raha (jõulupidu 13,5 krooni ja kaks koolipidu 36,7 krooni) kasutati kooli heaks.

Internaadis oli ruumi kahekümne viie poisi ja neljakümne kahe tüdruku jaoks. Internaadis käis aga kaheksateist poissi ja kakskümmend neli tüdrukut. Internaadis olevad lapsed said ühise hommiku-, lõuna- ja õhtusöögi. ²

1938 / 1939. õppeaasta algas 12. septembril ja lõppes 26. mail. Õppepäevi oli 183. Sarlakite pärast oli kool kinni 10 päeva.

Kooli juhatajaks oli Jaan Helandi.

Andmed õpetajate kohta

Õpetajad (nimi)	vanus	staaz	tunde
Helandi, Jaan	35	12	27
Ehastu, Salme	34	9	30
Kukk, Hili	32	2	30
Martin, Jaan	59	20	29

Õpilaste arv 1938/39. õppeaastal: ³

Klass	Poisse	Tüdrukuid
I	9	9
II	11	8
III	13	13
IV	16	8
V	6	14
VI	6	5
Kokku	61	57

¹ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 1162, lk. 65.

² Samas. lk. 529.

³ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 1191, lk. 257.

Koolis oli kuus klassi,neist 1.ja 2.klass ning 5.ja 6.klass olid liitklassid.Esimesse klassi tulnud õpilastest ei osanud lugeda ja kirjutada 5 poissi ja 5 tüdrukut. Pärast õppeaasta algust tuli kooli 30 last,neist 13 tuli hiljem teenistuse pärast, üks haiguse pärast,üks vaesuse pärast ja muudel põhjustel tuli hiljem kooli 15 õpilast.

Enne õiget kooliaasta lõppu lahkus koolist 6 õpilast, neist neli haiguse pärast,3 teenistuse pärast ja kaks last läks üle teise kooli.

Puudutud päevad: 1

kuu	poisse	tüdrukuid
september	91	82
oktoober	137	121
november	114	93
detsember	203	172
jaanuar	178	228
veebruar	112	87
märts	289	196
aprill	175	168
mai	230	114

Koolist puuduti põhiliselt haiguse pärast-1853 päeva,aga ka kodustel põhjustel 431 päeva,halbade teeolude pärast 85 päeva,teenistuse pärast 40 päeva.Teadmata põhjustel puuduti 196 päeva.

Õpilaste elukoha kauguse kohta on alljärgnevad andmed:2

Kaugus koolist vähem kui üks kilomeeter	27 õpilast
üks-kaks kilomeetrit	25 õpilast
kaks-kolm kilomeetrit	20 õpilast
kolm-viis kilomeetrit	21 õpilast
viis-kaheksa kilomeetrit	21 õpilast
kaheksa-kaksteist kilomeetrit	3 õpilast

Seega on mõnevõrra tulnud juurde õpilasi,kes elavad kaugemal.

¹ ERA,f.3171,nim.1,s.1191,lk.82.

² Samas.lk.82.

³ Samas.lk.85.

Kooli internaadis oli kohti 70-le õpilasele. Internaati kasutas 30 last. Voodid ja sööginõud olid lastel kodunt toodud. Koolis toimus ühistoitlustamine.¹

Ka sel õppeaastal õpetati kõrvalainetena inglise ja saksa keelt. Koduloo tundides korraldati õppekäike teemadel: põllutööd kevadel, paju õitseb, ilupuud õitsevad.

Ekskursioon korraldati Viljandisse ja Ulila elektrijaama. Koolil oli nüüd peale spordi- ja mänguväljaku (suurus 105 94 m) veel staadion, mis vajab korrastustööd.

Talvel korraldati talispordipäev. Toimus ühine jalutuskäik suuskade ja kelkudega Hummuli mägedesse. Suusad olid olemas kümnel poisil ja ühel tüdrukul. Kelgud olid kolmekümne üheksal poisil ja kolmekümne kuuel tüdrukul.

Koolis tegutsesid kodutütarde ja noorkotkaste organisatsioonid.

Ka sel õppeaastal toimus jõulupidu, üks koolipidu ja tähistati emade päeva.²

1939 / 1940. õppeaasta algas 11. septembril ja lõppes 24. mail. Kooli juhatajaks oli Jaan Helandi. Õpetajad olid kõik endised. Kool oli talvel pakase pärast kolmteist päeva suletud.

Koolis oli kuus klassi, neist 1. ja 2. klass ning 3. ja 4. klass olid liitklassid.

Õpilaste arv 1939/40. õppeaastal:³

Klass	Poisid	Tüdrukuid
I	12	12
II	7	8
III	12	7
IV	11	11
V	11	8
VI	6	12
Kokku	59	58

¹ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 1207 a, lk. 85.

² Samas. lk. 85.

³ Samas. lk. 85.

Puudutud päevad:¹

kuu	poisse	tüdrukuid
september	107	34
oktoober	109	120
november	80	90
detsember	95	73
jaanuar	134	113
veebruar	197	184
märts	105	82
aprill	135	114
mai	257	153
kokku	1169	1063

Kõige enam puudus õpilasi koolist õppeaasta algus- ja lõpukuudel. Puudumiste peamiseks põhjuseks oli haigus-1012 päeva, aga ka kodused olud-409 päeva, halb ilm või halvad teeolud-384 päeva, teenistuse pärast 226 päeva, vaesuse pärast 66 päeva ja teadmata põhjustel 135 päeva. Andmed õpilaste keskmise vanuse kohta on esitatud tabelis 5.

Õpilaste vanuse struktuuris võrreldes eelmiste aastatega on suurenenud nende õpilaste osakaal, kes lõpetasid kooli 13-aastaselt.

Õppeaasta õppetulemused kajastuvad tabelis 6. Sealt nähtub, et klassikursuse kordajate ja järeleksami sooritajate hulgas oli rohkem poisse kui tüdrukuid. Parema õppeedukusega olid 4. ja 5.5 ning 6. klass. Raskemateks õppeaineteks osutsid emakeel ja kodulugu.

Kooli raamatukogu oli täienenud uute raamatutega. Õpetajatele oli 584 raamatut, õpilastele 1957. Oluliselt oli suurenenud õpilaste raamatukogu. Kool sai sel õppeaastal toetust alljärgnevalt:

riigilt	5329 krooni	96 senti
seltsidelt	9 krooni	
eraisikuilt	1 kroon	50 senti
kooli ruumide üürimise eest	3 krooni	
pidudest	80 krooni	90 senti
muud tulud	89 krooni	90 senti

Seega põhilised tulud saadi riigi eelarvest.

Need rahad kasutati järgmistel otstarvetel:

kütteks	840 krooni	9 senti
---------	------------	---------

¹ ERA, f.3171, nim.1, s.1191, lk. 25.

Tabel 5

Klass	7 a		8 a		9 a		10 a		11 a		12 a		13 a		14 a		15a		16 a	
Klass	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T
I	-	-	4	6	6	3	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II	-	-	-	1	4	6	2	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
III	-	-	-	-	-	-	6	3	3	2	2	2	-	-	1	-	-	-	-	-
IV	-	-	-	-	-	-	1	-	6	7	1	3	2	1	-	-	-	-	-	-
V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	9	2	1	2	-	3	1	-	-	-
VI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	6	3	4	1	1	-	1
Kokku	-	-	4	7	10	9	10	4	9	11	12	7	6	10	4	7	2	1	-	1

^I ERA, f.317I, nim.I, s. II9I, lk. 15.

^I ERA, f. 317I, nim.I, s. II9I, lk. 17.

Ülevaade 1939/40. õppeaasta töö tulemustest ¹

Tabel 6

Klass	1.		2.		3.		4.		Mitterahuldav edasijõudmine		pohiainetes	
	emakeel		kodulugu		matemaatika							
	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T	P	T
I	11	11	8	9	3	2	-	-	3	2	3	2
II	7	6	6	5	1	1	-	-	1	1	1	1
III	11	7	9	6	2	1	-	-	2	1	2	1
IV	10	10	6	9	2	-	2	1	4	1	2	-
V	11	8	7	7	1	-	3	1	3	1	-	-
VI	6	12	6	12	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokku	56	54	42	48	9	4	5	2	13	6	8	4

¹ ERA, f. 317I, nim.I, s. II9I, lk. 17.

valgustuseks	128 krooni	86 senti
kantseleikulud	40 krooni	
õppevahendite soetamiseks	56 krooni	21 senti
raamatukogu täiendamiseks	133 krooni	35 senti
õpilaste toetuseks	126 krooni	

Suurem osa summadest läks kooli küttepuude muretsemiseks, kooli raamatukogu täiendamiseks ja õpilaste toetuseks.¹

Koduloo tundide raames korraldati ka sel õppeaastal õppekäike teemadel: metsad, samblikud, mulla koostis.

Võõrkeeli sel õppeaastal koolis ei õpetatud.²

Koolis korraldati jõulupidu, üks koolipidu, tähistati emadepäeva. 1939/40. õppeaasta Hummuli koolis oli lõppenud.

Uhtlasi oli see ka viimaseks õppeaastaks isesisvaks Eesti Vabariigis. Algas aastakümneid kestnud okupatsiooniaeg.

Koolis oli esialgu kaks õpetajat. 1923/24. õppeaastal kolm. Alates 1924/25. õppeaastast viis ja 1926/27. õppeaastast kuus õpetajat. Ka õpetajate arv vähenes 1934. aastal algkoolide seaduse järgi.

Kooli juhatajana töötas aastail 1919-1922 õpetaja Jaan Martin, 1922-1935. aastani õpetaja Hugo Kõomägi ja 1935.-1940. aastani õpetaja Jaan Helandi. Kõigs kauem töötas kooli juhatajana Hugo Kõomägi. Ta paistis silma mitmekülgselte pedagoogiliste võimete poolest, oli aktiivne ühiskonnaelu edendaja, tegi palju selleks, et kool lähemaks tõusuteed. Ka õpilaste ja lastevanemate suhtumine koolijuhisse oli väga positiivne.

Õpetajatel oli erialane ettevalmistus ja kui taligi kooli mõni erihariduseta õpetaja, suunati ta kindlasti lühiaastatel kutses omandama.

Alates 1932/33. õppeaastast töötas kool liitklassidega. Kooli astujad olid põhiliselt 8 või 9-aastased lapsed ja kooli lõpetajad olid 13-15-aastased. Kooli kaugus õpilaste kodudest ei olnud suur. Koolist kuni kolme kilomeet-

¹ ERA, f. 3171, nim. 1, s. 1191, lk. 14.

² ERA, f. 3171, nim. 1, s. 1207 a, lk. 84.

kaugemal elavate laste kasutada oli internaat.

Tollasagne algkool andis õpilastele väga mitmekülgsed teadmised. Eriti hinnas K O K K U V Õ T E n e koduloo õpetamine algklassides. Koduloo õppeplaanil võimistega ei teatud algkooli mitte ü

Hummuli kooli kohta on siiani esmased teated 1767. aastast. Eesti Vabariigi ajal töötas kool aastail 1919/20, et kolmeklassilisena, 1920/21 neljaklassilisena, aastast 1923/24 viieklassilisena ja alates 1924/25 õppeaastast ingl oli kool kuueklassiline. Õpilasi oli koolis 1923/24. õppeaastani alla saja. Õpilaste arv enamikel õppeaastatel last oli 130-140 piires. Kõige enam õpilasi oli 1924/25. õp- õnne peaastal, kui kooli tulid ka sulgemisele läinud naaber- koolide õpilased. Kolmekümnendate aastate lõpupoole hak- kas õpilaste arv vähenema, kuna 1934. aastal alandati koo- oli likohustuse iga.

Koolis oli esialgu kaks õpetajat. 1923/24. õppeaastal kolm. Alates 1924/25. õppeaastast viis ja 1926/27. õppe- aastast kuus õpetajat. Ka õpetajate arv vähenes 1934. aast- ta algkoolide seaduse järgi.

Kooli juhatajana töötas aastail 1919-1922 õpetaja Jaan Martin, 1922-1935. aastani õpetaja Hugo Kõomägi ja 1935.-1940. aastani õpetaja Jaan Helandi. Kõige kauem töötas kooli juhatajana Hugo Kõomägi. Ta paistis silma mitmekülgsete pedagoogiliste võimete poolest, oli aktiivne ühiskonnaelu edendaja, tegi palju selleks, et kool läheks tõusuteed. Ka õpilaste ja lastevanemate suhtumine kooli- juhisse oli väga positiivne.

Õpetajatel oli erialane ettevalmistus ja kui tuligi kooli mõni erihariduseta õpetaja, suunati ta kindlasti lähiaastatel kutset omandama.

Alates 1932/33. õppeaastast töötas kool liitklassidega. Kooli astujad olid põhiliselt 8 või 9 aastased lapsed ja kooli lõpetajad olid 13-15-aastased. Kooli kaugus õpilaste kodudest ei olnud suur. Koolist kuni kolme kilomeetri kaugusel elasid umbes pooled lapsed. Oli ka lapsi, kes elasid 12 kilomeetri kaugusel, aga kaugemal elavate laste kasutada oli internaat.

Tolleagne algkool andis õpilastele väga mitmekülgsed teadmised. Eriti hinnatav oli uue õppeaine koduloo õpetamine algklassides. Koduloo õppeplaani võtmisega ei toodud algkooli mitte üksi uus õppeaine, vaid ka uus õppeprintsip, mis mõjutas ka naaberõppeainete metoodikat. Esile tuleks tõsta ka seda, et kahekümnendatel aastatel õpiti kahte võõrkeelt, vene ja saksa keelt. 30. aastate lõpupoole hakati Hummulis koolis õppima inglise keelt vabatahtlikkude alusel.

Koolis nõuti korda ja distsipliini. Püüti leida kontakte lastevanematega, et nad toetaksid kooli. Õpetaja Kõomäel see ka õnnestus.

Eesti Vabariigi algaastail oli koolis vähe õppevahendeid. Aasta-aasta õppevahendite baas täienes. Suureks sündmuseks oli muusikariistade muretsemine, milleks enamik raha saadi koolipidude korraldamisest. Suureks sündmuseks koolielus oli Hummulis oleva härrastemaja saamine kooli käsutusse. Selles majas asub kool tänapäevani. Õnneks ei puudutanud Hummulis kooli väikeste koolide sulgemise kampaania.

Foto nr. 1. Hummulis Algkooli juhataja H. Kõomägi

Lisa 1

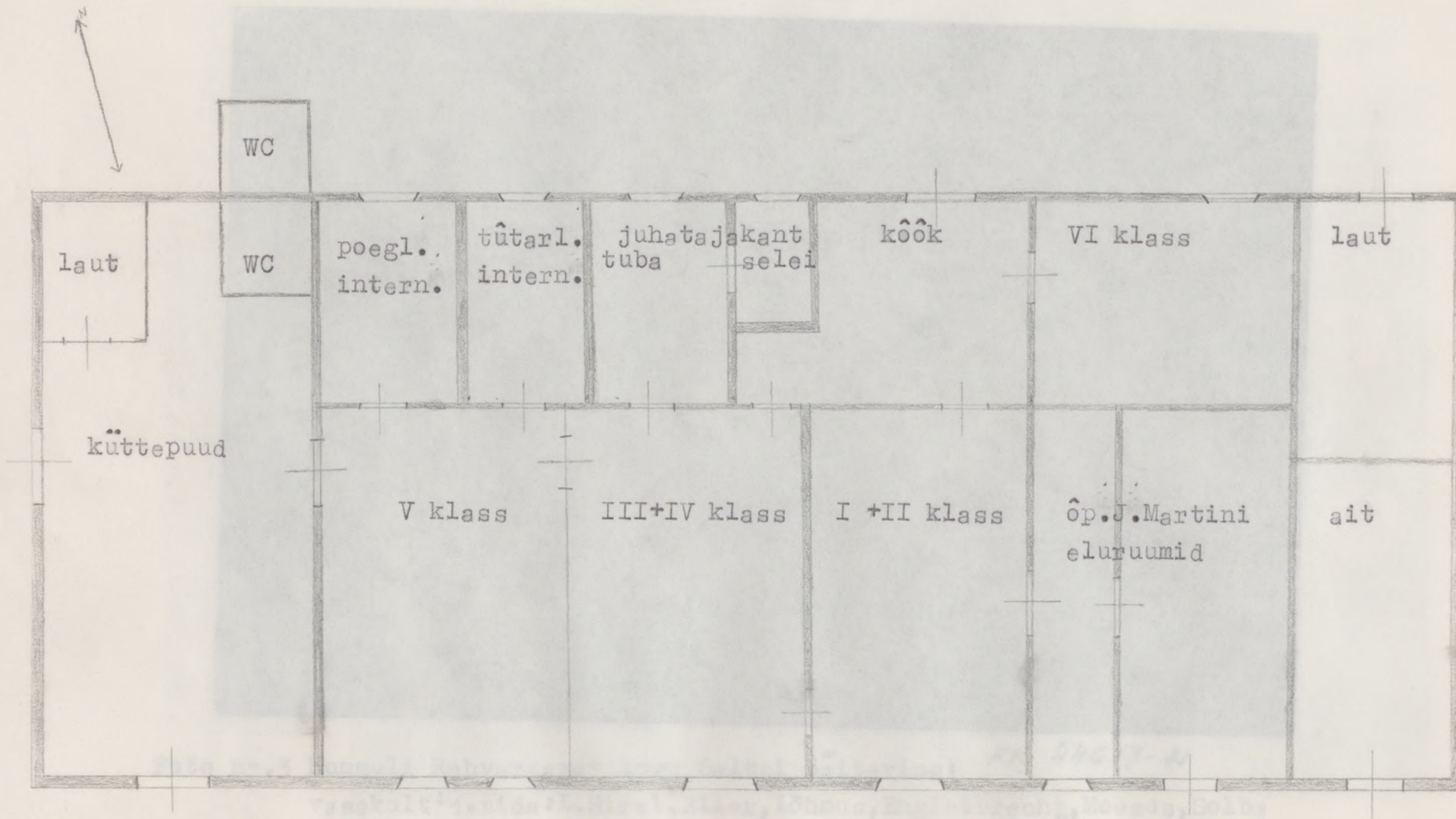

FK 44617-1

Foto nr.1. Hummuli Algkooli juhataja H.Kõomägi

"Kõomägi, H. Mälestused. lk. 10"

Hummuli Soe 4-kl. Algkooli põhiplaan /visandina/ 1922.a-1930.a.

"Kõomägi, H. Mälestused. lk. 6^a.

Foto nr.3 Hummuli Rahvaraamatukogu Seltsi näitering: FK 44614-21
 vasakult: 1.rida: L.Sirel, Eller, Lõhmus, Englelbrecht, Moosus, Solba
 2.rida: J.Hendrikson, P.Untera, Eller, Kõomagi
 3.rida: A.Jõgevest, S.Summer, P.Schütz
 Etendus "Vagade elu" aprill 1924

Lisa 4

FK 44617-3

Foto nr.4. Hummuli 6-kl. Algkooli õpetajad 1924/25.o/a.
1.rida:H.Kõomägi,S.Kõomägi,J.Martin
2.rida:S.Madisson,H.Jõgi(Reimann)

FK 44617-4

Foto nr.5 Hummuli 6-klassiline Algkool 1 925.aastal

Lisa 5

Foto nr. 6 Soel 1924
 Kooli õpetajad ja külaelu esindajad

FK 44617-5

Foto nr.6 Kooli õpetajad ja külaelu esindajad Soel 20.aprillil 1924

Kisa 6

Lisa 7

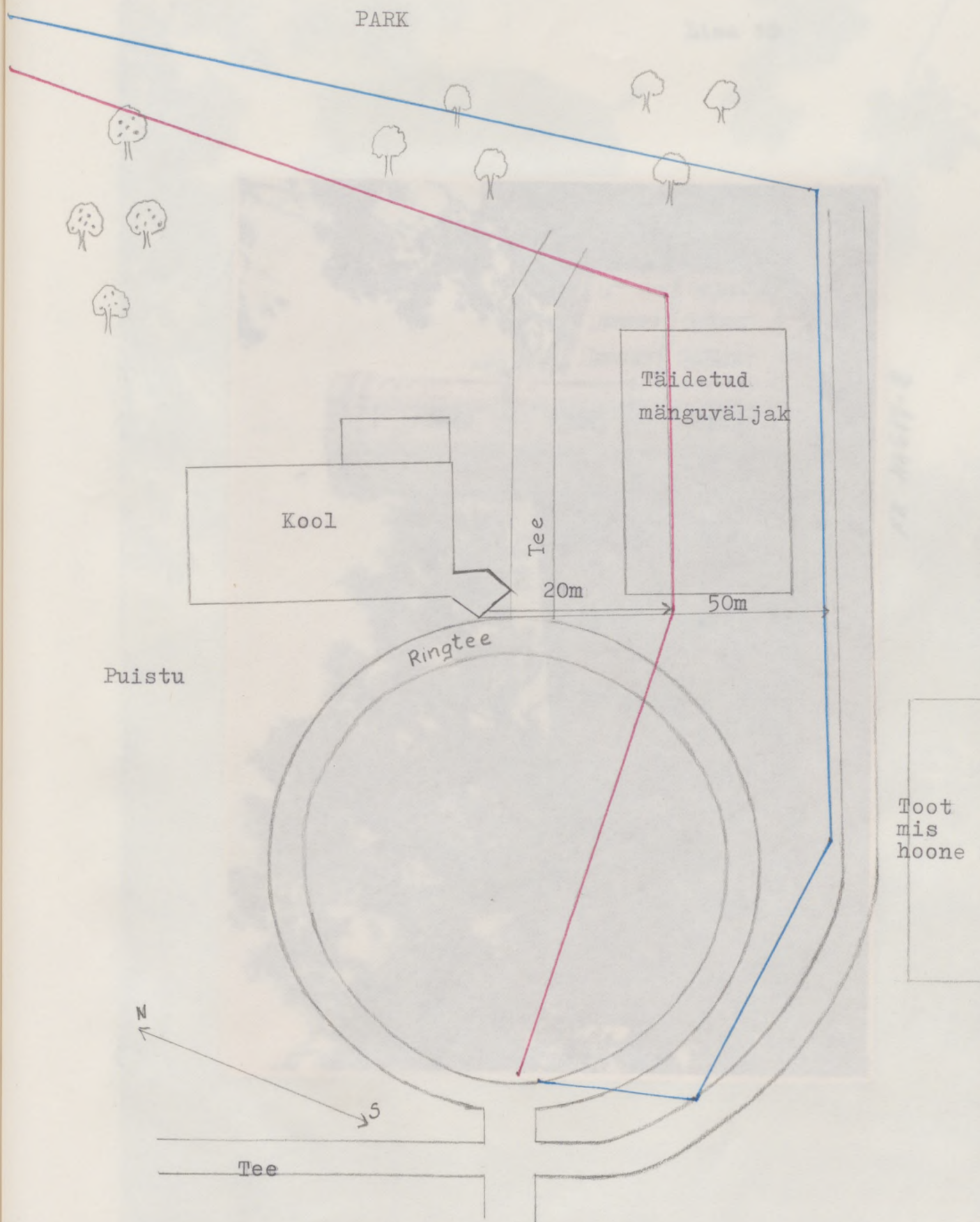
FK 44617-6

Foto nr.7 Soel 1926.a. XI. oktoobriksel
Koolimaja põhjapoolisel küljel õpetajad
Vasakult: J. Hendrikson, Joh. Ilves

FK 44617-7

Hummuli Algkooli 6.kl. ekskursioonil
Tallinnas 1929.a.
Ees juhataja H. Kõomägi

¹Kõomägi, H. Mälestused. lk. 24 a.

FR 44617-8

Lisa 10

FK 44617-9

Hummuli härrastemaja ,1930/31.oppeaastast alates Hummuli kool

K A S U T A T U D K I R J A N D U S

J A A L L I K A D

J A A L L I K A D

Eesti Riiklik Arhiiv (ERA),f.3171,nim.1,s.827.
ERA,f.3171,nim.1,s.878.
ERA,f.3171,nim.1,s.882.
ERA,f.3171,nim.1,s.897.
ERA,f.3171,nim.1,s.923.
ERA,f.3171,nim.1,s.943.
ERA,f.3171,nim.1,s.965.
ERA,f.3171,nim.1,s.987.
ERA,f.3171,nim.1,s.1010.
ERA,f.3171,nim.1,s.1027.
ERA,f.3171,nim.1,s.1060.
ERA,f.3171,nim.1,s.1077.
ERA,f.3171,nim.1,s.1095.
ERA,f.3171,nim.1,s.1116.
ERA,f.3171,nim.1,s.1162.
ERA,f.3171,nim.1,s.1191.
ERA,f.3171,nim.1,s.1207a

Haridusministeeriumi määrus algkoolide tunnikava kohta.
 Riigi Teataja.1920.15.sept.

Avaõikude algkoolide tunnikava määrus. Riigi Teataja.
1934. 31. juuni.

Kits, A., Elango, A. F., V. Mikkelsaare osa Eesti rahvusliku
kooli kujundamisel. Haridus. 1991. - Nr. 5. - Lk. 52-55.

Elango, Õ. Hariduspoliitika ja õpetajaskond kodanlikus Eestis. - Tln., 1972. - Lk. 262.

Antik, R. Eesti raamatute üldnimestik. Tartu, 1931. - Lk. 520.

Kõomägi, H. Mälestused. Tõrva, 1969. - Lk. 42.

In den zwanziger Jahren wurden in der Schule sogar zwei
 Fremdsprachen unterrichtet.
 Zusammenfassung.

In der Forschungsarbeit wird eine Periode der Geschichte der Grundschule Hummuli, die Jahren 1919-1940 behandelt.

Das für die Forschung nötige Material stammt hauptsächlich aus dem Estnischen Staatlichen Archiv. Da es mehr Materialien über die Jahre 1922-1935 gab, ist diese Zeitperiode auch gründlicher behandelt worden.

Der erste Abschnitt der Arbeit behandelt Schuljahre 1919/20, 1923/24.

Der zweite Abschnitt behandelt Schuljahre 1924/25, 1939/40, in denen die Schule als 6-klassige Grundschule wirkte.

Aus der Arbeit stellt es sich heraus, dass die ersten Angaben über die Schule Hummuli vom Jahre 1767 stammen.

Während der Zeit der Estnischen Republik arbeitete die Schule 1919/20 als dreiklassige, 1920/21 als vierklassige, seit dem Schuljahr 1923/24 als fünfklassige und ab 1924/25 als sechsklassige Schule.

Bis zum Schuljahr 1923/24 war die Anzahl der Schüler weniger als hundert. Die Zahl der Schüler war in weniger als hundert. Die Zahl der Schüler war in den nächsten Schuljahren zwischen 130-140. Anfangs gab es in der Schule 2 Lehrer, 1923/24 3 Lehrer, ab dem Schuljahr 1924/25 fünf, und seit 1926/27 waren hier 6 Lehrer angestellt. Als Schulleiter war in den Jahren 1919/1922 Herr Jaan Martin tätig, 1922-1935 Herr Hugo Kõomägi und 1935-1940 Herr Jaan Helandi. Am längsten arbeitete als Schulleiter Herr Hugo Kõomägi. Er besaß hervorragende pädagogische Fähigkeiten, war aktiv in der Förderung des Gesellschaftslebens. Die meisten Lehrer besaßen eine gute berufliche Vorbereitung und falls jemand ohne Ausbildung in der Schule erschien, schickte man ihn bestimmt in den nächsten Jahren zur Schulung. Seit dem Schuljahr 1932/33 arbeitete die Schule mit Mehrstufenklassen. Die Schule befand sich verhältnismäßig nah den Wohnorten der Schüler.

Die damalige Grundschule erfeilte den Schülern vielseitige Kenntnisse. Besonders von großem Nutzen war das neue Fach-Landkunde -in der Unterstufe.

In den zwanziger Jahren wurden in der Schule sogar zwei Fremdsprachen unterrichtet.

Die Schule versuchte mit den Eltern Kontakt zu finden, damit sie die Schule unterstützen würden. Das ist auch gelungen.

Von Jahr zu Jahr verbesserte sich die Basis der Lehrmittel. Als größtes Ereignis galt die Besorgung der Musikinstrumente, das meiste Geld dazu hatte man von der Veranstaltung der Feste bekommen.

Das wichtigste Ereignis im Schulleben war dann, als das Herrenhaus zur Verfügung der Schule ging. In demselben Gebäude befindet sich die Schule bis heute.

Arvamus

Tallinna Pedagoogikaülikooli algõpetuse eriala
üliõpilase Marika RIIT'i lõputöö "Hummuli kooli
ajalugu aastail 1919-1940" kohta.

Töö koosneb sissejuhatusest, kahest peatükist, kokkuvõttest ja lisadest.

I peatükis käsitletakse kooli ajalugu õppeaastail 1919/20-1923/24, II peatükis 6-klassilise algkooli ajalugu. Uurimus on põhiliselt koostatud algallikate - arhiividokumentide alusel. Autor on hästi toime tulnud faktiderikka ja detailse materjali interpreteerimise ja esitamisega. Töö muudavad ülevaatlikuks tabelid. On tehtud vajalikke järeldusi, kuid nendega ei ole liialdatud. Õnnestunud on ka sündmuste ja nähtuste kirjeldamine. Selle põhjal saab lugeja tõetruu pildi tolle aja kooli eku-olust ning samuti valla ja kooli omavahelistest suhetest. Uurimistöös kajastuvad ühtlasi ka mõningad Eesti Vabariigi haridusküsimused laiemalt. Kokkuvõttest selgub, et püstitatud uurimustöö ülesanded on täidetud.

Töö lissasse on paigutatud hinnatav fotomaterjal ja koolimaja ning kooliümbruse plaanid. Autor on välja selgitanud ka fotodel olevad isikud.

Üldkokkuvõttes on autor koostanud sisuka uurimistöö, mis omab kooli- ja kultuuriajaloo seisukohalt olulist tähtsust. Töö on keeleliselt korrektne ja välimuselt korralik, puudub vaid lk.16 oleval tabelil pealkiri, mis ei kahanda töö väärtust.

Uurimistöö väärib kõrgeimat hinnet.

Ajaloo Instituudi kultuuriajaloo
osakonna vanemteadur

L. Aarma

L.Aarma